

POGLAVLJE 3



**NACIONALNI PRIMJERI:
ZEMLJE ČLANICE
EUROPSKE UNIJE**

3.0 Uvod

Prof. Goodwin naglašava³:

«Obveze iz međunarodnog prava u pravilu se ne primjenjuju izravno – njihovu primjenu treba provesti na nacionalnoj razini. Složenost i međuodnos izbornog prava i ciljeva zahtijeva zakonski okvir i uspostavu odgovarajućih mehanizama, no ni jedan opći ili regionalni dokument o ljudskim pravima ne sadrži neku formalnu obvezu da se donese izborno zakonodavstvo. Ipak, praktične mogućnosti koje državama stoje na raspolaganju u ispunjavanju međunarodnih obveza nisu neograničene, a nekim se rješenjima daje sve veća prednost u odnosu na druge.»

Iz ovoga navoda proizlazi da države u izboru mjera kojima će se osigurati poštivanje temeljnih načela moraju odabrati između različitih opcija. Imajući to na umu, u ovom je poglavlju predstavljen izbor tekstova iz nacionalnih zakonodavstava i regulatornih propisa. Oni su odabrani zbog niza važnih razloga, a prvenstveno u namjeri da predstavljaju primjere koji:

- a) nude potpuni prikaz različitih razina i oblika regulatornih mjera,
- b) predstavljaju različite pristupe,
- c) obrađuju specifične aspekte i
- d) svi zajedno definiraju širok spektar pitanja i čitatelju omogućuju izbor onih tekstova koji najbolje odgovaraju specifičnim značajkama određene zemlje.

Prikazani primjeri odnose se na zemlje koje pripadaju dvjema grupama - članicama Europske Unije i zemljama kandidatima za

³ Guy S. Goodwin-Gill, *Free and Fair Elections: International Law and Practice*, InterParliamentary Union, 1994.

članstvo koje su također već u predvorju Unije. Uz te dvije grupe zemalja predstavljena je i Kanada, kao neuropska zemlja koja nudi primjer izbornog zakona koji uređuje sve aspekte i na iscrpan način uređuje osnovne pojedinosti. Unutar svake od tih grupa postoje i podgrupe. Naprosto je nemoguće pronaći dvije zemlje koje imaju isti regulatorni okvir.

U prvoj kategoriji, onoj koja obuhvaća 15 članica Europske Unije, primjetna je razlika uglavnom između sjevernih zemalja i ostalih. U skandinavskim zemljama postoje minimalna specifična pravila ili ih uopće nema, osim temeljnih načela utvrdjenih njihovim ustavima. Uz iznimku Finske, koja ima izbornu kampanju američkog tipa i dopušteno televizijsko reklamiranje, sve ostale zabranjuju političko oglašavanje. Nadalje, u Danskoj, primjerice, ne postoji dan izborne šutnje i predizborna se kampanja može voditi čak i tijekom glasanja.

Krećući prema jugu nailazimo na Nizozemsku koja je u Zakonu o medijima usvojila kratku odredbu o raspodjeli financijskih sredstava i besplatnim terminima na nacionalnim elektroničkim medijima. Luxembourg razvija pravni okvir koji se temelji na općenitom uređenju komunikacije. U preostalom dijelu od petnaest zemalja postoje različite situacije, a mi smo predstavljanje primjera odlučili započeti s Velikom Britanijom kao paradigmom. Ovdje smo obuhvatili različite razine britanskog regulatornog okvira na način koji daje opći pregled, upotpunjen kodeksima profesionalnog postupanja i pravilima BBC-a, koji služe kao uzor mnogim radio-televizijama. Britanski sustav obuhvaća temeljna načela slobode izražavanja, a medijskim profesionalcima prepušta pitanja planiranja programa i uredničkog djelovanja. A njihov se, pak, rad temelji na tumačenju ključnih pojmova sadržanih u načelima nepristranosti te poštena i uravnotežena izvješćivanja, koje zadaju regulatorna tijela. Miješanje regulatornih tijela u emitiranje stranačkih političkih programa

ograničeno je ponajprije na sadržaj i formu stranačkih poruka, a ne na bilo kakav pokušaj koji bi bio usmjeren na kontrolu rada medija.

Francuski primjer kreće se drugačijim smjerom, posebice kada je riječ o pitanju emitiranja poruka političkih stranaka. Francuska intervencionistička politika u praksi se pojavljuje u mnogo oblika, a koncepti jednakosti i pravičnosti dobivaju različita značenja u različitim situacijama. U predizbornom razdoblju čuvena formula tri trećine koja se primjenjuje za raspodjelu vremena emitiranja daje Vladi i stožeru većinske stranke (većinskih stranaka) dvije trećine ukupnog vremena. Taj se omjer mijenja tijekom prve i zadnje faze izbornog razdoblja, kako u predsjedničkim, tako i u parlamentarnim izborima. Regulatorno tijelo osigurava strankama i kandidatima sva potrebna sredstva/kapacitete za produkciju njihovih političkih emisija. To se čini na račun regulatornog tijela i uz njegov temeljit i strog nadzor, i to kako nad sadržajem tako i nad procesom produkcije. Nadalje, regulatorno tijelo inzistira na detaljnom planiranju koje radio-televiziji prepušta jedan jedini zadatak: emitiranje poruka u vrijeme koje je odredila CSA. I pitanje objavljivanja rezultata ispitivanja javnog mišljenja regulirano je u istom ograničavajućem duhu. Ovo je izazvalo i sveeuropski interes nakon odluke suda prema kojoj je zabrana nametnuta sedamdesetih ocijenjena kao povreda članka 10. Europske konvencije o ljudskim pravima.

Italija je drugi zanimljiv primjer i to iz više razloga. Ona je u duhu tehnološke konvergencije stvorila novu instituciju - Agenciju za komunikacije (Agcom), s ovlastima koje pokrivaju čitav spektar telekomunikacija, elektroničkih i tiskanih medija. Važeće zakonodavstvo utvrđuje glavna pravila i postupke koje moraju poštovati svi uključeni u izbore kao i mediji, i to kako tijekom izbornih tako i tijekom neizbornih razdoblja. Različitim zakonima uređene su različite vrste izbora, a tijelo ovlašteno za nadzor sredstava komunikacije tumači i proširuje pojedine odredbe zakona donoseći odluke

i uredbe o specifičnim pitanjima. Pitanje objavljivanja rezultata ispitivanja javnog mišljenja u odnosu na izbore niže razine, kao i druga povezana pitanja također su uređena tim pravilima.

Kao jedna od malobrojnih članica Europske Unije koja dopušta plaćenu političku promidžbu, Italija je zakonom utvrdila i uvjete za korištenje tog prava i kontrolu financiranja kampanje. Te i druge mjere utvrđuju pravila i uvode administrativne postupke u odnosu na ostvarivanje prava stranaka i kandidata. Povrh toga, one nameću određene obveze medijima, istovremeno im prepuštajući veliku uredničku slobodu kao i slobodu u određivanju rasporeda termina.

Portugal nije jedna od starih članica Europske Unije, a političko iskustvo zemlje iz razdoblja diktature može biti razlog zašto se u zakonu toliko naglašava pravo na odgovor. Zakonske odredbe koje uređuju to pitanje zaslužuju uvrštenje u ovaj prikaz. One su zanimljivo primjer u kojemu ponuda besplatnog emitiranja i korištenje prava na odgovor tvore temelj za politički dijalog u elektroničkim medijima. Postoji i drugo pitanje koje je privuklo našu pozornost; Portugal, u istom duhu kao Italija (a u određenoj mjeri i Francuska) također je nametao ograničenja u provođenju i objavljivanju rezultata ispitivanja javnoga mnijenja vezana uz politiku i glasačke preferencije.

*Znatne su diskrecijske ovlasti prepuštene elektroničkim medijima i strankama u vezi produkcije i sadržaja, kao i planiranju rasporeda besplatnog emitiranja. Zakonom su određeni samo osnovni parametri kojima se te odluke ograničavaju, a zainteresiranim je strana-
ma prepušteno utanačenje pojedinosti.*

No, relativno liberalan pristup sadržan u tim propisima ne odražava se i u Zakonu o objavljivanju rezultata ispitivanja javnog mišljenja. Vlast je postavila detaljne uvjete i pokušala uspostaviti temeljitu i strogu administrativnu kontrolu kad je riječ o pitanjima koja se odnose ne samo na objavljivanje rezultata ispitivanja javnog

mnijenja nego i na osobe koje bi ih mogle provoditi. Postoje također različite kontrole i uvjeti koji se odnose na objavljivanje i raspačavanje anketa. Ovdje, ipak, valja naglasiti da je zabrana objavljivanja rezultata ispitivanja javnog mišljenja u razdoblju od 30 dana prije izbora ukinuta Zakonom 10/2000.

Nizozemska se odlučila za minimalnu regulaciju, uređujući samo raspodjelu vremena emitiranja u javnim elektroničkim medijima.

3.1 Velika Britanija

Način na koji Velika Britanija regulira pitanja izbora i medija ilustrativan je primjer pristupa "minimalnog miješanja" javnih vlasti. To je postignuto podjelom uloga i ovlasti. Uočljiva je također i hijerarhija ovlasti i sadržaja, počevši od općih i nastavlajući se do specifičnijih i detaljnijih regulatornih propisa. Postoji, osim toga, i aspekt "horizontalnosti", kad se ovlasti Izbornog povjerenstva u određenoj mjeri preklapaju s ovlastima regulativnih tijela nadležnih za televiziju i radio. To rezultira situacijom u kojoj potonji moraju voditi računa o stajalištima onog prvog.

Zakonom su definirana glavna pravila i načela, a nadležne su komisije dalje elaborirale njihova značenja i tumačenja, ostavljajući samim elektroničkim medijima značajnu slobodu djelovanja u primjeni. Ipak, postoji aspekt u kojem je regulacija otišla korak dalje, a to je u pitanju izravna pristupa programima elektroničkih medija. Nadležne komisije postavile su okvire kojima se uređuju pitanja poput duljine trajanja, sadržaja, rasporeda emitiranja, osoba koje imaju pravo pristupa kao i mnoge druge aspekte takvog emitiranja.

U svim tekstovima postoji distinkcija između izbornog razdoblja i ostatka godine. Temelji su zajednički u svim razdobljima. Postoji, međutim, potreba za specifičnim pravilima u izbornom razdoblju. Njima se uređuju posebne značajke izbornog razdoblja, polazeći od

definiranja značenja "izbornog razdoblja", prava kandidata, te drugih pitanja takve vrste.

Zakonodavni okvir

a) *Zakon o političkim strankama, izborima i referendumima iz 2000. godine uređuje, među ostalim, i temeljna pravila i načela kojima se regulira pristup kandidata i stranaka medijima. Zakonom je postavljena obveza da se pri izradi pravila o emitiranju poruka političkih stranaka uzmu u obzir stajališta Izbornog povjerenstva. Zakonom je također propisana i obveza javnih vlasti da informiraju i educiraju građane o izborima, a pristup medijima mogu ostvariti samo registrirane političke stranke. Zakon sadrži i prikaz definicija pojмова vezanih uz izbore i medijsko izvještavanje.*

<http://www.legislation.hmso.gov.uk/acts/acts2000/20000041.htm>

Zakon o političkim strankama, izborima i referendumu 2000.

Glava 41.- nastavak

DIO I., IZBORNO POVJERENSTVO - nastavak

Osnovne funkcije Komisije - nastavak

Obveza radija i televizija da vode računa o stajalištima

Komisije o emitiranju poruka političkih stranaka.

11.- (1) U članku 36. Zakona o radioteleviziji iz 1990. (neovisni televizijski servisi: stranačke političke emisije), nakon stavka (4) dodaje se stavak:

(5) Prije izrade bilo kakvih pravila u smislu ovog članka Komisija će uzeti u obzir eventualna stajališta koja je izrazilo Izorno povjerenstvo.

(2) U članku 107. tog Zakona (o neovisnim radijskim servisima: stranačke političke emisije), nakon stavka (3.) dodaje se stavak:

(4) Prije stvaranja bilo kakvih pravila u smislu ovog članka nadležno će tijelo uzeti u obzir eventualna stajališta koja izrazi Izorno povjerenstvo.

(3) The British Broadcasting Corporation i Sianel Pedwar Cymru će pri utvrđivanju politike u odnosu na emitiranje stranačkih političkih poruka uzeti u obzir svako stajalište koja izrazi Izorno povjerenstvo u svrhe ovog stavka.

(...)

Educiranje o izbornim i demokratskim sustavima

13.-1. Komisija će unaprjeđivati svijest građana o:

- a) postojećim izbornim sustavima u Ujedinjenom Kraljevstvu kao i eventualno planiranim promjenama, zajedno s pitanjima povezanim s postojećim ili planiranim sustavima, a koja će pitanja odrediti Komisija;
 - b) postojećim sustavima lokalnih i nacionalnih vlasti u Ujedinjenom Kraljevstvu kao i eventualno planiranim promjenama takvih sustava;
 - c) institucijama Europske unije.
2. U smislu stavka 1. za svaki sustav spomenut u točki a) ili b) tog stavka smatrat će se da se planiraju njegove promjene ukoliko su takve promjene uređene nekim aktom koji je proglašen, ali nije stupio na snagu.
 3. Stavak 1. ne odnosi se na izbore za lokalne vlasti ili za lokalnu vlast u Škotskoj, ali pojam nacionalnih vlasti u točki b) tog stavka uključuje (uz vlasti Velike Britanije) i vlasti pojedinih dijelova Ujedinjenog Kraljevstva na koje su prenesene određene zakonodavne ovlasti.
 4. Komisija će obavljati funkcije utvrđene stavkom 1. na način koji sama drži primjerenim, a osobito:

- a) provođenjem programa obrazovanja ili informiranja radi unaprjeđenja svijesti građana o svim pitanjima spomenutim u stavku 1.;
 - b) dodjelom sredstava drugim osobama ili tijelima da bi im se omogućilo izvođenje takvih programa.
5. Svaka dodjela sredstava po stavku 4.b) može biti uvjetovana na način koji Komisija smatra primjerenim.
 6. Ukupni izdaci Komisije u svakoj financijskoj godini u izvršavanju funkcija iz stavka 1. (bilo da je riječ o dodjeli sredstava ili drugim načinima) ne smiju premašivati iznos koji je za te svrhe specificiran u nalogu koji izdaje Državni tajnik uz suglasnost Proračuna.
 7. Škotski ministri (Scottish Ministers) mogu odgovarajućom uredbom omogućiti Komisiji da, usprkos odredbi stavka 3., izvršava funkcije povjerene joj stavkom 1. i u odnosu na izbore za lokalne vlasti ili za same lokalne vlasti u Škotskoj.
 8. Stavak 6. neće se primjenjivati na izdatke koje je Komisija imala u obavljanju funkcija povjerenih joj uredbom Škotskih ministara sukladno stavku 7.; ali ti izdaci neće premašivati iznos koji je za te svrhe bio specificiran uredbom Škotskih ministara.
 9. Škotski ministri nadoknedit će Komisiji svaki izdatak nastao zbog obavljanja bilo koje funkcije spomenute u stavku 8.
 10. Članak 156. (5.) primjenjivat će se i na uredbu koju usvoje Škotski ministri sukladno ovom članku, kao što se primjenjuje i na uredbu Državnog tajnika u skladu s ovim Zakonom, a propisi spomenuti u tom stavku odnose se na propise i ostale instrumente izglasane u Škotskom parlamentu.

11. Ovlasti Škotskih ministara da izdaju uredbe po ovom stavku ostvarivat će se zakonskim instrumentima koji se mogu opozvati rezolucijom Škotskog parlamenta.

(...)

DIO II. REGISTRACIJA POLITIČKIH STRANAKA

-nastavak

(...)

Dodatak

Emitiranje stranačkih političkih poruka

37. - 1. Radio i televizija (broadcaster) neće emitirati programe pripremljene za emitiranje u ime političke stranke koja nije registrirana.

2. U ovom zakonu "elektronički medij" znači:

- a) koncesionar prema Zakonu o radioteleviziji 1990. ili 1996.
- b) Britanska radiotelevizija (BBC) ili
- c) Sianel Pedwar Cymru

(...)

DIO X.

RAZNO I OPĆENITO

Emitiranje tijekom izbornog razdoblja

144. Članak 93. Zakona o zastupanju naroda iz 1983. mijenja se i glasi:

Emitiranje lokalnih priloga tijekom izbornog razdoblja

93.-1. Svako tijelo nadležno za radio i televiziju usvojiti će kodeks postupanja u vezi sa sudjelovanjem kandidata na parlamentarnim ili lokalnim izborima u pitanjima koja se odnose na predmetnu izbornu jedinicu ili izbornu područje, a koji će

se primjenjivati u svim relevantnim programima tijekom izbornog razdoblja.

2. Važeći kodeks usvojen od nadležnog tijela za radio i televiziju u smislu ovog članka može biti:

- a) kodeks sastavljen od tog nadležnog tijela, samostalno ili zajedno s jednim ili više drugih tijela nadležnih za radio i televiziju; ili
- b) kodeks sastavljen od jednog ili više drugih nadležnih tijela;

pri čemu će nadležno tijelo s vremena na vrijeme razmotriti treba li važeći kodeks zamijeniti nekim novim kodeksom razvijenim sukladno točkama a) ili b).

3. Prije izrade kodeksa spomenutog u ovom članku, nadležno tijelo za radio i televiziju uzet će u obzir eventualna stajališta Izbornog povjerenstva po pitanjima uređenim ovim člankom. Pri tome se različite situacije u različitim kodeksima mogu uređivati na različite načine.

4. Neovisno povjerenstvo za televiziju (the Independent Television Commission) kao i nadležno tijelo za radio (the Radio Authority) poduzet će sve potrebne mjere za osiguravanje potpunog poštivanja važećeg kodeksa u pružanju relevantnih usluga, a BBC i Sianel Pedwar Cymru pored toga će pri pružanju relevantnih usluga postupati u skladu s vlastitim kodeksima.

5. U smislu stavka (1.) pojam "izborno razdoblje", u odnosu na izbore, podrazumijeva razdoblje koje počinje:

- a) (u slučaju općih parlamentarnih izbora) danom raspuštanja Parlamenta ili u nekom ranijem trenutku u kojem je objavljena nakana Njezina Veličanstva da raspusti Parlament,

- b) (u slučaju dopunskih parlamentarnih izbora) danom objave odluke o održavanju izbora ili bilo kojim ranijim trenutkom u kojemu je potvrda o slobodnim zastupničkim mjestima objavljena u "Londonskom glasniku" sukladno Zakonu o ponavljanju izbora iz 1975.,
- c) (u slučaju lokalnih izbora) s posljednjim danom do kojega se raspisivanje izbora mora objaviti, a završava sa zatvaranjem glasačkih mjesta.

6. U ovom članku izrazi:

"tijelo nadležno za radio i televiziju" (*broadcasting authority*) obuhvaća BBC, Neovisnu komisiju za televiziju (the Independent Television Commission), Upravu za Radio (the Radio Authority) ili Sianel Pedwar Cymru;

"kandidat" u odnosu na izbore označava kandidata kojega se na izborima bira izravno ili kandidata istaknutog na listi kandidata;

"relevantni programi":

- a) u odnosu na BBC ili Sianel Pedwar Cymru podrazumijeva programe koje emitiraju te organizacije;
- b) u odnosu na Neovisnu komisiju za televiziju (the Independent Television Commission) podrazumijeva programe za koje je izdana dozvola prema Prvom dijelu Zakona o radioteleviziji iz 1990. ili Prvom dijelu Zakona o radiju i televiziji iz 1996.;
- c) u odnosu na Upravu za radio (the Radio Authority) podrazumijeva programe za koje je izdana dozvola prema Trećem dijelu Zakona o radiju i televiziji 1990. ili Drugom dijelu Zakona o radiju i televiziji iz 1996.
- b) *Zakon o radiju i televiziji iz 1990. određuje obvezu koncesionara da u programe uključe emisije političkih stranaka u skladu s pravilima određenima od nadležnih tijela. Pored*

toga, Zakon nadležnim tijelima daje ovlasti za odlučivanje o tome koje političke stranke imaju prava na takve emisije, kao i za određivanje pravila kojih se trebaju držati oni koji takve emisije objavljuju – tj. radio i televizija (broadcasters).

http://www.hmso.gov.uk/acts/acts1990/Ukpga_19900042_en_1.htm

Zakon o radiju i televiziji iz 1990 (c.42)

1990. c. 42-nastavak

Dio I. - Neovisni televizijski programi - nastavak

Emisije s porukama političkih stranaka

36.-(1) Sukladno stavku 2., svaka licenca za regionalni Channel 3 ili koncesija za rad Channel 4 ili 5 sadržavat će:

- a) uvjete po kojima će koncesionar biti dužan emitirati priloge političkih stranaka; i
- b) uvjete po kojima se koncesionar u emitiranju takvih programa dužan pridržavati pravila koje utvrdi Komisija

(2) U slučaju kad postoji neko uređenje po čl. 28 (3.), koncesija za rad Channel 5 može (ali ne mora) uključivati sve uvjete navedene u stavku 1. a) i b).

(3) Ne ograničavajući općenitost odredbe b) stavka 1., Komisija u smislu tog stavka može odrediti:

- a) političke stranke u čije se ime mogu objavljivati političke, stranačke emisije; i
- b) trajanje i učestalost takvih emisija u odnosu na svaku stranku u čije se ime smiju objavljivati.

(4) Komisija može po ovom članku svojim pravilima različite situacije urediti i drugačije.

Zakon o radiju i televiziji 1990. (c.42)

1990 c.42-nastavak

Dio III. - Neovisne radijske emisije - nastavak

Emisije političkih stranaka.

107.-(1) Nacionalna koncesija uključivat će:

- a) uvjete po kojima će koncesionar biti dužan u svoje programe uključivati emisije političkih stranaka;
- b) uvjete po kojima se koncesionar u emitiranju takvih programa dužan pridržavati pravila koja utvrdi Uprava za radio.

2. U svrhu ostvarivanja ciljeva stavka (1), ne ograničavajući općenitost točke (b), Uprava za radio ovlaštena je za utvrđivanje:

- a) političkih stranaka u čije se ime mogu emitirati emisije;
- b) trajanje i učestalost tih emisija u odnosu na svaku političku stranku u čije se ime emisije mogu objavljivati.

3. Komisija može po ovom članku svojim pravilima različite situacije urediti i drugačije.

Regulatorna tijela - Neovisna komisija za televiziju i Uprava za radio

Neovisna komisija za televiziju (the Independent Television Commission - ITC) i Uprava za radio (the Radio Authority - RA) obrazlažu i tumače zakon i obveze utvrdene zakonom sukladno vlastitim programskim kodeksima. Među obuhvaćenim pitanjima nalaze se i definicije, značenje i sadržaj temeljnih pojmova Zakona o radiju i televiziji potrebni za primjenu ovih pravila u praksi. Uz iznimku stranačkog političkog emitiranja (Party Political Broadcast - PPB), ova tijela bave se svim ostalim pitanjima u svrhu osiguravanja

poštivanja prihvaćenih načela. Radiju i televiziji ne nalaže se toliko što činiti, koliko im se ukazuje na načine na koje mogu postići ciljeve koji su za njih utvrđeni zakonom.

Veliki dio uređenja jednak je za radio i televiziju. Uprava za radio fleksibilnija je u pogledu "vanjskih" značajki stranačkih emisija. Ovo se odnosi na činjenicu ako trajanje i raspored stranačkih emisija (PPB) nisu određeni Programskim kodeksom, kao što je to slučaj s televizijom.

Programski Kodeks ITC-a, siječanj 2002.

Dio III.

Nepriistranost

- a) Kao što je naznačeno u uvodu, Zakon o radiju i televiziji iz 1990. godine nameće Neovisnoj televizijskoj komisiji (ITC) zakonsku dužnost sastavljanja i povremenog revidiranja kodeksa kojim se utvrđuju smjernice i pravila koja valja poštivati u svrhu očuvanja nepristranosti koncesionara u izvješćivanju o političkim ili gospodarskim kontroverzama ili pitanjima tekuće javne politike. Kodeks o nepristranosti odnosi se posebice na članak 6(1)(c) Zakona i propisan je sukladno člancima 6(3), 6(5) i 6(6). Kodeks je objavljen u članku 6(7).
- b) Radi bolje preglednosti ovdje su uključene i smjernice koje se odnose na zahtjeve iz članka 6(1)(b) po kojima vijesti trebaju biti prezentirane s dužnom točnošću i nepristranošću, kao i uvjet iz članka 6(4) koji uređuje pitanja vezana uz objavljivanje vlastitih stavova i mišljenja koncesionara. Ovo se temelji na ovlastima ITC-a za izradu vlastitog kodeksa koje proizlaze iz članka 7(1)(c) Zakona, kao i na odredbama članka 6(3).

Članak 47. Zakona omogućuje Neovisnom televizijskom povjerenstvu modificiranje zahtjeva iz članka 6(1)(c) kada je riječ o lokalnim koncesionarima. Smjernice za ovo sadržane su u članku 3.8 Kodeksa.

- c) Ovaj se dio uglavnom odnosi na programe od kojih se zahtijeva nepristranost, tj. na programe koji se odnose na pitanja političkih i gospodarskih kontroverzi te pitanja tekuće javne politike. Jedina iznimka od toga odnosi se na vijesti (3.4.), kada se zahtjev za dužnom točnošću odnosi na vijesti o svim temama, te na pojavljivanje političara i drugih političkih aktivista.

3.1 Nepristranost

Zakon o radiju i televiziji zahtijeva od Neovisne televizijske komisije da poduzme sve što je u njezinoj moći da bi se osiguralo očuvanje dužne nepristranosti osoba koje pružaju uslugu emitiranja kada je riječ o pitanjima političkih i gospodarskih kontroverzi ili koja se odnose na tekuću javnu politiku.

Prema Zakonu, “kontroverznim” se trebaju smatrati problemi vezani uz tekuća politička pitanja, oni koji se odnose na pitanja aktualnih gospodarskih odnosa, te pitanja tekuće javne politike o kojima postoje oprečna mišljenja. Zahtjev za dužnom nepristranošću ne odnosi se na svaku temu o kojoj mogu postojati razlike u mišljenju.

Izraz “dužna – (*due*)” je znakovit; njega treba tumačiti u značenju adekvatna ili primjerena prirodi teme o kojoj je riječ i vrsti programa. Iako se zahtjev za dužnom nepristranošću primjenjuje na sva kontroverzna područja utvrđena Zakonom, to ne znači da radio i televizija moraju biti apsolutno neutralni u odnosu na svako kontroverzno pitanje. Naime,

iako bi radio i televizija oprečna stajališta u areni demokratske rasprave trebali tretirati ravnopravno, to ne znači da se zahtijeva "ravnoteža" u egzaktnom, matematičkom smislu, niti da se svakom oprečnom stajalištu mora dati jednako vrijeme.

Vrijednosni sudovi moraju se jasno razlikovati od činjenica. No, oni će se uvijek tražiti. Ovaj uvjet također će ovisiti o vrsti programa; stavovi koji se primjenjuju na dramu, primjerice, različiti su od onih koji se primjenjuju u programima o sadašnjim političkim zbivanjima. Koncesionari koji emitiraju i u druge zemlje, osim Velike Britanije, moraju biti svjesni da se uvjet dužne nepristranosti na njih primjenjuje u jednakoj mjeri kao na one koji djeluju isključivo unutar Velike Britanije.

Odredba po kojoj dužnu nepristranost moraju održavati i "osobe koje pružaju usluge" jednako je značajna. Podložna određenim zaštitnim mehanizmima po ovom Kodeksu, ova odredba omogućuje autorima priloga iznošenje nečega što može biti osoban stav, odnosno odražavanje takvih stavova u programu. Na svakom je koncesionaru - koji djeluje posredovanjem izvršnih osoba koje ugovaraju, naručuju i sastavljaju programe - da se pobrine da usluge koje oni pružaju pravično obrađuju kontroverzna politička i gospodarska pitanja, odnosno trenutnu javnu politiku.

3.1(i) Uređivačka politika

Zakonom se Neovisnom televizijskom povjerenstvu nameće dodatna dužnost da učini što može da bi spriječilo objavljivanje osobnih stavova i mišljenja koncesionara o svim kontroverznim pitanjima osim onog koje se odnosi na osiguranje pružanja programskih usluga.

Ukoliko pak u programu koji je uključen u usluge odobrene koncesijom, direktor, službenik ili sam koncesionar izrazi vlastiti stav o kontroverznoj problematici osim one koja se odnosi na pružanje programskih usluga, to mora biti u kontekstu iz kojega jasno proizlazi da izraženo mišljenje nije službeno mišljenje koncesionara.

Govori u parlamentu izuzeti su iz ove odredbe.

3.2 Nepristranost tijekom vremena

Postoje situacije kada koncesionari trebaju osigurati bitno različitim stavovima ili mišljenjima mogućnost izražavanja u jednom, pojedinačnom programu ili prilogu - bilo zbog toga što nije vjerojatno da će koncesionar uskoro ponovno obrađivati tu temu, bilo zbog toga što su pitanja o kojima je riječ kontroverzna samo u danom trenutku. U drugim situacijama primjeren će biti uži raspon stajališta unutar pojedinih programa. Neovisno televizijsko povjerenstvo priznaje da takva pitanja iziskuju uredničku prosudbu temeljenu na specifičnim okolnostima pojedine situacije i da nepristrana programska usluga ne mora biti nužno samo ona koja svim stranama omogućuje izražavanje unutar istog programa ili priloga.

3.2(i) Odredba o "serijama"

Po odredbama Zakona o radiju i televiziji koje definiraju nepristranost, serije sličnih programa mogu se smatrati cjelinom. U tu svrhu Neovisno televizijsko povjerenstvo serije definira kao više programa emitiranih unutar istog programskog servisa, pri čemu je svaki jasno povezan s drugim(a) i bave se istim ili srodnim temama.

Tvrdnja da će programi na drugim kanalima ili medijima omogućiti izražavanje suprotnih ili drugačijih stajališta nije dovoljna.

Neke se serije sastoje od programa emitiranih u redovnim terminima i pod istim naslovom, ali teme koje obrađuju mogu se međusobno bitno razlikovati. U takvim situacijama valja nastojati da svaki od takvih programa bude sam po sebi nepristran.

Alternativno, producenti mogu odlučiti obrađivati istu temu tijekom dva ili više programa ili, primjerice, ponuditi odvojene opširne intervjue liderima političkih stranaka i na taj način nepristranost postići tijekom duljeg razdoblja. Postizanje nepristranosti na ovaj način trebalo bi se planirati unaprijed i, kad god je to moguće, gledatelje na to upozoriti.

3.3 Programski sadržaj: "značajne teme"

Po Zakonu, kodeks bi trebao voditi posebnog računa o nepristranosti kad su u pitanju značajne teme u smislu političkih i gospodarskih kontroverzi ili onih koje se odnose na aktualnu javnu politiku.

No, što je to značajna tema ovisit će o trenutačnom javnom i političkom rasporedu, bez obzira je li riječ o nacionalnoj ili o regionalnoj razini. Ovo će u mnogim situacijama uključivati politička ili gospodarska pitanja od nacionalne važnosti, kao što je uloga Velike Britanije u Europskoj uniji ili značajni zakonski propis koja trenutno prolazi kroz parlamentarni postupak. Koncesije dodijeljene radi zadovoljavanja potreba publike na lokalnim ili regionalnim razinama također će uključivati pitanja od usporedive važnosti unutar njihova područja.

Pokrivajući značajne kontroverzne teme koncesionari moraju osigurati pravično predstavljanje relevantnih stajališta i gledišta tijekom razdoblja u kojem kontroverza traje.

No, postupanje s takvim važnim temama ne smije zasjeniti činjenicu da se dužna nepristranost zahtijeva u svim kontroverznim političkim ili gospodarskim pitanjima i aktualnim javnim politikama. Načini na koje se to može postići kroz različite vrste programa obrađeni su u sljedećim poglavljima.

3.4 Vijesti

Osim općih uvjeta koji se odnose na pitanja političke ili profesionalne kontroverze ili sadašnje politike, Zakon propisuje da se sve vijesti, dane u bilo kojem obliku, prezentiraju s dužnom točnošću i nepristranošću.

Izvjštavanje ne smije biti obilježeno emocijama, a novinarske prosudbe moraju biti utemeljene na potrebi da se gledateljima dade nepristrano i točno izvješće o događajima. U izvješćivanju o gospodarski ili politički kontroverznim pitanjima, različitim relevantnim gledištima o istoj problematici treba dati odgovarajući značaj koji ona imaju tijekom trajanja takvog prijevora. Uređivačka diskrecija odredit će hoće li niz konfliktnih stajališta biti uključeno unutar jednog novinskog priloga ili je prihvatljivije obraditi ga u seriji priloga.

3.5 Programi u kojima se iznose osobna stajališta

Programi u kojima se pojedinom autoru daje prilika iznijeti stajališta, bez upućivanja na postojeća drugačija mišljenja, imaju značajno mjesto u programskoj shemi. Programi s izražavanjem osobnog stajališta o "kontroverznim" pitanjima koje opisuje Zakon su, međutim, podvrgnuti posebnoj zaštitnom mehanizmima da bi se osiguralo poštivanje općih odredbi koje se odnose na dužnu nepristranost.

Zaštitni mehanizmi koji se primjenjuje na sve programe u kojima se iznose osobna stajališta o "kontroverznim" pitanjima su sljedeći:

- a) Svaki takav program mora se jasno označiti kao program u kojemu se iznosi osobno stajalište o “kontroverznim” pitanjima, kako u ranijim najavama tako i na početku programa.
- b) Činjenice se moraju poštivati, a koncesionari su dužni poduzeti sve što mogu da bi osigurali da se izražena mišljenja, iako parcijalna, ne temelje na neistinitim dokazima.
- c) Kad god je to moguće mora se osigurati adekvatna mogućnost za odgovor na program, primjerice u pravu na uzvratnu emisiju ili u ranije dogovorenu programu za raspravu.

3.5(i) Programi s osobnim stajalištima: vremenski opseg

Kao i u slučaju trenutačnih aktualnih tema i dokumentarnog programa, nema potrebe da se u serijama emisija s osobnim stavovima svakom političkom stajalištu dodijeli jednako vrijeme. Ipak, koncesionari se moraju pobrinuti da se u svim emisijama takve serije prikaže dovoljno širok raspon stajališta. Ovakvoj razmjernosti treba težiti i u odnosu na ukupan programski servis koji koncesionar pruža tijekom kalendarske godine, uzimajući u obzir učestalost programa unutar takve serije, trajanje pojedinih programa te prirodu teme koja se obrađuje.

Za serije koje imaju redovan, fiksni termin u programskoj shemi, kao što je noćni, tjedni ili mjesečni program, stajališta koja su izražena o kontroverznim pitanjima moraju se održavati u razumnoj ravnoteži tijekom ukupna trajanja takvih programa i vlasnici koncesije to moraju biti u stanju dokazati.

Za povremene serije programa koje se bave različitim aspektima iste problematike u pravilu će biti nužno osigurati nepristranost unutar trajanja takvih serija. Ponekad će serije same po sebi imati određeni stav u pristupu kontroverznom pitanju ili će se sastojati od skupine programa prezentiranih s istog osobnog stajališta, odražavajući originalan skup stavova ili novinarskog istraživanja koje se ne može uravnotežiti.

Neovisno televizijsko povjerenstvo prepoznaje činjenicu da takve serije nastaju kroz dulje razdoblje te da nije vjerojatno da će one biti često uključivane u programsku shemu.

3.6 Intervju i rasprave o kontroverznim temama

Ponekad će intervjuirani – uključujući i predstavnike vlade – nastojati nametnuti vlastite uvjete za vođenje i korištenje intervjua. Takvi zahtjevi nisu sami po sebi neprimjereni, no pri tome se mora voditi računa da sadržaj koji se uključuje u program bude prvenstveno određen uređivačkim kriterijima, a ne pritiscima sa strane. Koncesionari će također morati razmotriti treba li, u interesu dužne nepristranosti i pravičnosti, o takvim dogovorima obavijestiti gledatelje u vrijeme emitiranja.

U programima koji se bave političkim temama sudionici ne moraju nužno biti predstavnici glavnih političkih stranaka. Obveza osiguravanja nepristranosti odnosi se na teme, ne na stranke, a po nekim značajnim temama stavovi i nisu nužno podijeljeni po postojećim stranačkim crtama. Postoje, naime, situacije u kojima je čak poželjno ograničiti raspravu na predstavnike samo jedne stranke; takva se prigoda može iskoristiti da bi se opširno istražio pojedinačni pristup problemu pod uvjetom da se tijekom serije takvih programa osigura sveukupna nepristranost. S druge strane, postoje mnoga

pitanja o kojima su stavovi stranaka jasno odmjereni i različiti, te čine prepoznatljivi dio trenutačnoga političkoga diskursa. U takvim primjerima emiteri bi trebali odabrati sudionike čija je stranačka lojalnost poznata.

Za odredbe koje se odnose na ostale oblike vođenja intervjua vidi odjeljak 2.5.

Za odredbe koje se odnose na nepristranost i pravičnost u dramskom i dramsko-dokumentarnom programu vidi odjeljak 2.12.

3.7 Političari u ulozi moderatora i nepolitički programi

Programi u kojima se političari i ostali aktivisti iz područja političkih i gospodarskih pitanja pojavljuju izvan uobičajene političke uloge sasvim su drukčiji problem. Kod angažiranja takvih osoba za proizvodnju ili prezentaciju programa potrebna je dodatna pozornost i diskrecija. Zbog potrebe za očuvanjem postojeće nepristranosti, ni jedan od trenutačno aktivnih političara ne bi se smio pojaviti u ulozi spikera, voditi intervju ili biti u ulozi izvjestitelja u bilo kojem informativnom programu, osim ukoliko se to može jasno opravdati; u kom slučaju njihovu stranačku povezanost treba jasno naznačiti.

Isto tako, pri angažiranju aktivnih političara i političkih aktivista kod prezentiranja ostalih programa, kao što su rasprave u studiju ili programi o aktualnim događajima, također treba posvetiti posebnu pozornost. U pravilu će načelo nepristranosti nalagati izbor takvih spikera/voditelja iz šireg političkog spektra.

Smjernice o pojavljivanju kandidata u programima tijekom izbornog razdoblja prikazane su u odjeljku 4.3.

3.8 Pravilo o zabrani nedopuštenog isticanja za lokalne koncesionirane programe

Prema odredbi članka 47.(4.) Zakona o radiju i televiziji iz 1990. godine Neovisno televizijsko povjerenstvo može preinačiti odredbe članka 6. u odnosu na lokalne programske servise koji mogu biti predmetom koncesije, na način da tekst točke 6.(1.)c) zamijeni sljedećim:

“c) u takvim programima neće se omogućiti isticanje stavova i mišljenja pojedinih osoba ili tijela o pitanjima vezanim uz političke ili gospodarske kontroverze, odnosno ona koja se odnose na tekuću javnu politiku”.

Neovisno televizijsko povjerenstvo u svakom će pojediniom slučaju odlučivati treba li se zabrana nedopuštenog isticanja (bez obzira na načelo nepristranosti) primijeniti na pojedine koncesionare. Svaki koncesionar koji ipak želi emitirati takve programe mora se obratiti Neovisnom televizijskom povjerenstvu radi daljnjih uputa.

Dio IV.

Emisije o političkim strankama i parlamentu

4.1 Emisije o političkim strankama i stranačkim izborima

Članak 36. Zakona o radiju i televiziji iz 1990. nalaže Neovisnom televizijskom povjerenstvu osiguravanje prijenosa emisija o političkim strankama pomoću regionalnog Channel 3 (ITV), Channel 4 i Channel 5 servisa. Dio Kodeksa koji slijedi sadrži pravila koja je Neovisno televizijsko povjerenstvo izradilo u skladu s ovom zakonskom odredbom. Po ovim pravilima vremenska raspodjela emitiranja ostavljena je u nadležnosti koncesionara. Eventualni sporovi između koncesionara i bilo koje političke stranke u vezi duljine trajanja,

učestalosti ili termina emitiranja trebaju se uputiti Neovisnom televizijskom povjerenstvu na rješavanje.

4.1(i) Trajanje emisija

Stranke mogu odabrati trajanje od 2'40", 3'40" ili 4'40".

4.1(ii) Učestalost emisija

Emisije o općim izborima prenosit će Channel 3(ITV), Channel 4 i Channel 5. Emisije o izborima za Europski parlament prenosit će ITV i Channel 5.

Pored toga, ITV će prenositi: emisije o lokalnim izborima u regijama u kojima se oni održavaju; emisije u regijama u kojima se održavaju izbori za Škotski parlament, Velšku skupštinu i Skupštinu Sjeverne Irske; te emisije za glavne stranke glede ključnih događaja u političkom kalendaru kao što su: Kraljičin govor, rasprave o Proračunu i stranačke konferencije. U Velikoj Britaniji kao najznačajnije stranke određene su sljedeće: Laburistička, Konzervativna, Liberalni demokrati; u Škotskoj SNP; a Plaid Cymru u Walesu.

4.1(iii) Raspodjela emisija

Najznačajnijim strankama u Velikoj Britaniji u pravilu se prije svakih izbora ponudi serija emisija.

Ostale stranke mogu zatražiti pristup emitiranju pod uvjetom da se natječu za najmanje jednu šestinu ili više mjesta za koje se provode izbori, pri čemu se ovaj broj može modificirati u slučaju proporcionalnih izbornih sustava.

Za svaki značajan stranački događaj najvećim se strankama nudi po jedna emisija.

Raspodjelu izbornih emisija strankama u Sjevernoj Irskoj unaprijed određuje relevantni koncesionar.

4.1(iv) Raspored emitiranja

Izborne emisije Konzervativne i Laburističke stranke, Liberalnih demokrata i stranaka Sjeverne Irske moraju se prenositi u udarno vrijeme (od 18 do 22.30). Emisije SNP i Plaid Cymru na ITV-u u Škotskoj i Walesu također se moraju prenositi u najgledanijim terminima.

Ostale emisije u pravilu se emitiraju u vremenu između 17.30 i 23.30.

4.2 Sadržaj emisija

Uredničku kontrolu sadržaja emisija političkih stranaka (Party Political Broadcasts – PPB) i stranačkih emisija posvećenih izborima (Party Election Broadcasts – PEB) u pravilu imaju same stranke. Ipak, koncesionari odgovaraju Neovisnom televizijskom povjerenstvu za potpunu suglasnost emitiranih sadržaja s Programskim kodeksom, posebice s odredbama o prekoračenju dobra ukusa i morala navedenih u članku 1. Koncesionarima se preporuča da od stranaka traže izuzeće od tužbi za zaštitu časti i ugleda, kršenja autorskih prava i sličnih pravnih rizika. Koncesionari su dužni strankama dati opće smjernice o prihvatljivosti sadržaja (uključujući odredbe Kodeksa o izbjegavanju narušavanja časti i ugleda) te o tehničkim pitanjima. Te smjernice, dogovorene između svih relevantnih elektroničkih medija, sastavljene su da bi pomirile uređivačke standarde radija i televizije i očekivanja publike s jedne, sa slobodom političkih stranaka da prenose političke poruke s druge strane.

4.3 Programi u vrijeme izbora

Opće odredbe članka 3. ovog Kodeksa - posebice stavak 3.3. o “značajnim temama” - primjenjuju se na izvještavanje

sa svih izbora. Ne očekuje se da će vrijeme posvećeno svim strankama i kandidatima tijekom izbora biti potpuno jednako. Koncesionari moraju upotrijebiti svoju prosudbu, temeljenu na čimbenicima kao što su razina potpore na prethodnim izborima, izglednost znatne potpore na izborima u tijeku ili broju kandidata koje je stranka istaknula. Odgovarajući značaj mora se osigurati izvještavanju o najznačajnijim strankama (te se odredbe odnose na Veliku Britaniju, a prenose se u odjeljku 4.3.(i) dalje u tekstu). Ipak, manje stranke i neovisni kandidati također mogu biti među onima koji imaju značajna gledišta i stavove, pa i njima valja posvetiti primjerenu pokrivenost.

Rasprava o izbornim pitanjima i njihova raščlamba moraju biti dovršene do otvaranja birališta. Koncesionar na dan glasovanja do zatvaranja birališta ne smije objaviti rezultate bilo kakvog ispitivanja javnog mišljenja koje je naručio ili proveo.

Pojavljivanje kandidata na izborima u Velikoj Britaniji u ulozi spikera, prezentera ili voditelja intervjua u bilo kojoj vrsti programa mora prestati tijekom izbornog razdoblja (koje je za parlamentarne izbore i izbore za tijela lokalne vlasti definirano u odjeljku 4.3.(i) dalje u tekstu, a u ostalim slučajevima to je razdoblje od jednog kalendarskog mjeseca prije glasovanja). Pojavljivanje u nepolitičkim programima, planiranim ili predviđenim prije izbornog razdoblja može se nastaviti, ali se tijekom tog razdoblja ne smiju ugovarati i emitirati nova pojavljivanja takve vrste.

4.3(i) Pokrivanje izbornih jedinica na parlamentarnim i lokalnim izborima u Velikoj Britaniji

Ranija ograničenja nametnuta Zakonom o zastupanju naroda koja su se odnosila na sudjelovanje kandidata u programima uklonjena su. Više nije nužno osigurati pristanak svih kandidata prije no što neki od kandidata može sudjelovati u prilogu o relevantnoj izornoj jedinici, a vjerojatnim kandidatima više nije zabranjeno sudjelovanje u takvim programima u razdoblju između raspisivanja izbora i završetka postupka nominiranja. Ipak, u izvještavanju o izornoj kampanji u svakoj izornoj jedinici strogo se mora pridržavati načela o nepristranosti. Ukoliko bilo koji kandidat sudjeluje u prilogu o pojedinoj izornoj jedinici, tada se i kandidatima svih glavnih stranaka mora ponuditi mogućnost sudjelovanja. Glavne stranke u Velikoj Britaniji su: Konzervativna, Laburistička i Liberalni demokrati, u Škotskoj SNP, odnosno Plaid Cymru u Walesu. Najznačajnije stranke u Sjevernoj Irskoj su Demokratski unionisti, Sinn Féin, SDLP i Unionistička stranka Ulstera. Ispravno je praviti razliku između značaja sudjelovanja kandidata ovih stranaka i ostalih. Ipak, u izvještavanju o izbornim jedinicama ili o relevantnim raspravama treba omogućiti i sudjelovanje kandidatima koji predstavljaju stranke s ranijom značajnom izbornom potporom (primjerice stranaka koje su dobile zastupnička mjesta na ranijim izborima, odnosno zastupnicima koji su u međuvremenu promijenili stranačku pripadnost), kao i strankama za koje postoji dokaz da u tom trenutku uživaju značajnu potporu.

Svako izvješće iz izborne jedinice ili rasprava nakon završetka isticanja kandidata mora uključivati popis svih istaknutih kandidata, uz objavu njihova imena, prezimena i

stranačke pripadnosti. To mora biti objavljeno u tekstu i/ili glasovno.

Kad se političar pojavljuje kao spiker o političkoj problematici, mora se voditi računa da mu se onemogući utjecaj na birače njegove izborne jedinice, obzirom da ostali kandidati neće imati sličnu prigodu.

Zakon o političkim strankama, izborima i referendumima iz 2000. godine (vidi Dodatak 4.), propisuje izbornu razdoblje tijekom kojega se uvjeti propisani u ovom stavku Kodeksa moraju primjenjivati. Za opće parlamentarne izbore ovo razdoblje počinje objavom raspuštanja parlamenta. Za dopunske parlamentarne izbore ovo razdoblje započinje objavom takve odluke (ili bilo kojim ranijim datumom objavljenom u Londonskom glasniku). U slučaju izbora za tijela lokalne vlasti to je posljednji datum za raspisivanje izbora. U svim slučajevima izbornu razdoblje završava zatvaranjem birališta.

4.3(ii) Izvještavanje iz izbornih jedinica i širih izbornih područja tijekom ostalih izbora u Velikoj Britaniji

Odredbe opisane u prethodnom odjeljku primjenjuju se i na izvještavanje iz izbornih jedinica prilikom izbora za Škotski parlament te izbora za velšku, sjeverno-irsku i londonsku skupštinu. Izbornu razdoblje za ove je izbore propisano kao jedan kalendarski mjesec prije početka izbora. Ako se izvještava iz širih izbornih područja tijekom ovih izbora, ili tijekom izbora za Europski Parlament, kriteriji za omogućavanje sudjelovanja svih kandidata navedeni u odjeljku 4.3. također se moraju primijeniti. U ovim slučajevima sve stranke koje ističu kandidate u danoj izornoj regiji moraju biti navedene bilo u potpisu pod sliku ili glasovno, no nije nužno navesti kandidate pojedinačno.

4.4 Uporaba zapisnika iz postupaka u Parlamentu

Parlamentarna pravila za uporabu zapisnika ili drugih zapisa iz parlamentarnih postupaka navode:

- a) nikakvi izvaci iz parlamentarnih postupaka ne mogu se koristiti u okviru zabavnog programa ili u programu političke satire;
- b) ne dirajući u ograničenja iz prethodne točke a), izvaci zapisnika s parlamentarnih zasjedanja mogu se uključiti u emisije “magazinskog” programa koje sadrže i glazbu ili imaju humoristična obilježja, pod uvjetom da se takvi prilozi emitiraju odvojeno;
- c) izvaci iz parlamentarnih zasjedanja ne mogu se koristiti u emisijama političkih stranaka, osim kada se prikazuje člana stranke o kojoj je riječ u emisiji, uz njegov prethodni pristanak; ne smije se prikazivati općenite scene iz stranačkih klubova niti materijali koji prikazuju raspravu između stranaka;
- d) nikakvi se izvaci iz parlamentarnih postupaka ne mogu koristiti u bilo kojem obliku oglašavanja, promidžbe ili drugog oblika publiciteta, osim u obliku najava za programe koji koriste isječke unutar uvjeta ovih smjernica i tamo gdje su te najave u skladu s ovim uvjetima, a korisnik će u svako vrijeme djelovati u skladu s pravilima izvještavanja i smjernicama i direktivama povremeno izdanim od ovlaštenog odbora svakog doma Parlamenta u njihovim izvješćima ili na druge načine.

3.2 Francuska

U Francuskoj djeluje čitav niz mjera kojima se regulira medijsko praćenje političkog života i izbora, a kakve ne postoje niti u jednoj drugoj zapadnoeuropskoj zemlji. Njezin nacionalni zakonodavni okviru polazi od paternalističkog pristupa. Kao rezultat toga, sloboda djelovanja i odlučivanja u odnosu na publicitet ograničena je - kako za političke stranke tako i za medije. Kao prvo, izborni zakon zabranjuje svu političku propagandu u tiskanim i audiovizualnim medijima tri mjeseca prije izbora. Drugo, medijsko vrijeme raspodjeljuje se na tri dijela: za vladu, vladajuću stranku(e) i oporbu. Neparlamentarne stranke također imaju pravo na određeni, manji dio vremena. I najvažnije, stranke imaju pravo na izravan pristup medijima pomoću posebnih produkcija u kojima regulatorno tijelo čini gotovo sve.

“Conseil Supérieur de l’Audiovisuel” unajmljuje u svoje ime i pod vlastitim, strogim nadzorom usluge privatnih tvrtki za proizvodnju svih stranačkih političkih emisija (PPB). Prigodom izbora, Vijeće objavljuje krajnje detaljan popis osoblja i opreme koju će staviti na raspolaganje strankama ili kandidatima za produkciju njihovih političkih emisija. Vijeće propisuje načine i postupke koje je u tu svrhu potrebno ispuniti i pravila koja treba slijediti. Bez dopuštenja Vijeća ništa se ne može objaviti, čak niti nakon što je ono odobrilo finalni proizvod. Emitiranje je predviđeno u točno određenim terminima, a ne unutar vremenskog okvira. Jedini urednički ustupak strankama je mogućnost da u emisiju uključe do 50% vlastitog materijala, pod uvjetom da su se u njegovoj proizvodnji poštivale norme i standardi koje je postavilo Vijeće.

Na parlamentarnim izborima 2002. godine emitiranje svih stranačkih političkih emisija bilo je raspoređeno unutar sedam dana prije izbornog dana. Emisije 16 predsjedničkih kandidata stavljene su na raspored u razdoblju od 8. do 19. travnja.

U relevantnim tekstovima Vijeće poziva uredničko osoblje u medijima da se prema političkim strankama odnose sa "stalnom brigom za održavanje ravnoteže i pravičnosti".

Na zahtjev elektroničkih medija "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" izdaje preporuke i odluke povodom parlamentarnih, predsjedničkih i lokalnih izbora, kao i izbora arbitara u gospodarskim arbitražama, poznatijima kao "Conseils des prud'hommes". Opis zakonskog okvira kojim je uređeno medijsko praćenje izbora slijedi dalje u tekstu, a preuzet je iz relevantnog izvoješća OSCE-ova Ureda za demokratske institucije i ljudska prava.

Zakonski okvir

U odabranim dijelovima Zakona o slobodi komuniciranja zakonodavac definira obveze nametnute elektroničkim medijima radi osiguravanja pluralizma i pravična odnosa prema slobodi izražavanja u njihovim programima. Zakonom se regulatornom tijelu daju ovlasti ne samo za praćenje, već i za nadzor nad ispunjavanjem ovih ciljeva. Vlada je ovlaštena za korištenje javnih frekvencija za objavu svojih priopćenja u bilo koje vrijeme.

U spomenutom tekstu obrađuje se i odredba članka L.52-1 izbornog zakona, kojom je u elektroničkim i tiskanim medijima određena zabrana objavljivanja političke propagande kao i publiciteta o postignućima vlasti tijekom tromjesečnog, odnosno šestomjesečnog razdoblja koje prethodi izborima.

Neslužbeni prijevod **Zakona br. 86-1067** od 30. 9. 1986. o slobodi komuniciranja ovdje se objavljuje isključivo za potrebe ove knjige. Korisnici kojima prijevod ovog zakona treba u bilo koju drugu svrhu upozoravaju se da se EIM i autor odriču svake odgovornosti koja bi mogla proisteci iz takvog korištenja ovog teksta.⁴

⁴ Na engleski preveo autor

<http://www.csa.fr/upload/dossier/loi862002.pdf>

**Zakon br. 86-1067 od 30. rujna 1986. o slobodi
komuniciranja, izmijenjen i dopunjen kako slijedi (...)**

/Isječci/

Članak 1.

Audiovizualna komunikacija je slobodna. Korištenje ove slobode može se ograničiti do razine potrebne za poštivanje ljudskog dostojanstva, slobode i vlasništva drugih osoba, pluralističkog izraza protoka misli i stavova s jedne strane, a s druge za zaštitu javnog reda, za potrebe nacionalne obrane, za obveze javnih službi, zbog tehničkih ograničenja svojstvenih komunikacijskim medijima, kao i za potrebu razvijanja nacionalne audiovizualne produkcijske industrije. "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" kao neovisno tijelo jamči ovu slobodu prema uvjetima propisanim u ovom zakonu; osigurava kakvoću tretmana; jamči neovisnost i nepristranost javnih elektroničkih medija; vodi brigu o omogućavanju slobodne konkurencije i uspostave nediskriminajućih odnosa između producenata i distributera usluga; nadzire kakvoću i raznolikost programa, razvoj nacionalne audiovizualne produkcije i kreativnosti, kao i očuvanje i unaprjeđenje francuskog jezika i kulture. Vijeće može izraditi prijedloge za poboljšanje kvalitete programa. Također može proizvođačima i distributerima usluga audiovizualne komunikacije izdavati preporuke relevantne za poštivanje načela navedenih u ovom zakonu; ove preporuke objavljuju se u službenom listu Francuske Republike (...)

Članak 13.

"Conseil Superieur de l'Audiovisuel" osigurava poštivanje pluralističkog izraza tijeka misli i stavova u programskim

uslugama radija i televizije, poglavito u programima o političkim i općim informacijama. "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" jednom mjesečno upućuje izvješće predsjednicima svake skupštine i liderima raznih političkih stranaka koje su zastupljene u Parlamentu s podacima o vremenu u kojem su političke osobe medijski nastupale u televizijskim vijestima, priopćenjima, magazinima i ostalim programima.

Članak 14.

"Conseil Superieur de l'Audiovisuel" vrši kontrolu, koristeći sva primjerena sredstva, nad temama, sadržajima i načinima produkcije promidžbenih programa koji se emitiraju u programima nacionalnih medijskih kuća kao i onih koje po važećim propisima moraju ishoditi licencu za pružanje audiovizualnih komunikacijskih usluga. Zabranjeni su svi promidžbeni programi političkog karaktera. Svako kršenje ovih odredbi podložno je kaznama određenim člankom L. 90-1 izbornog zakona. (*Članak L.90 izbornog zakona: Svako kršenje odredaba članka L.52-1 kaznit će se kaznom od 75.000 eura. Članak L.52-1 sadržan je u dodatku.*)

Članak 15.

Konačno, "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" (...) osigurava da radio i televizija ne emitiraju programe koji potiču na mržnju ili nasilje temeljenu na spolu, moralnim i vjerskim uvjerenjima i nacionalnosti.

Članak 16.

"Conseil Superieur de l'Audiovisuel" utvrđuje pravila glede uvjeta produkcije, planiranja i emitiranja programa relevantnih za izborne kampanje; nacionalne medijske kuće

obvezne su ih producirati i rasporediti, a tvrtka spomenuta u članku 51. ovog zakona (TDF) obvezna ih je emitirati. Usluge koje medijske kuće moraju nuditi u smislu ovog članka određene su njihovim popisom zadataka. Po ovom zakonu Vijeće izdaje preporuke ravnateljima usluga audiovizualne komunikacije čije su usluge licencirane po važećim propisima.
(...)

Glava III.

Javni sektor audiovizualne komunikacije

Članak 43.-11.

Tvrtke nabrojane u člancima 44. i 45. provode, u javnom interesu, misiju javne službe. One javnosti nude, u smislu svih njihovih sastavnica, skup programa i usluga karakteriziranih raznovrsnošću i pluralizmom, težnjom za kvalitetom i inovacijama, poštivanjem ljudskih prava i demokratskih načela propisanih Ustavom. One nude raznolikost programa u analognim i digitalnim formatima na područjima informacije, kulture, znanja, zabave i sporta. Potiču demokratski dijalog, razmjene između različitih segmenata populacije, kao i socijalnu integraciju i građansko sudjelovanje. One pridonose razvitku i širenju intelektualnih i umjetničkih radova te znanja o građanskim pitanjima (...). Osiguravaju pravičnost, neovisnost i pluralizam informacija i izražaja.

(...)

Članak 54.

Vlada može u bilo kojem trenutku zatražiti od tvrtki navedenih u točki 1. i 2. članka 44. proizvodnju, a od tvrtke spomenute u članku 51. emitiranje svake poruke i izjave koje

drži potrebnim. Ovakve je programe nužno najaviti kao programe koje inicira vlada. Na ove programe može se zahtijevati pravo na odgovor u skladu s načinima koje utvrdi "Conseil Superieur de l'Audiovisuel".

Članak 55.

Reemitiranje zasjedanja parlamentarnih skupština od organizacija koje emitiraju na nacionalnoj razini mora biti pod nadzorom odnosne skupštine. Sve političke stranke koje zastupa neka grupa u jednoj od parlamentarnih skupština, kao i svi sindikati i profesionalne organizacije zastupljene na nacionalnoj razini imat će mogućnost dobiti televizijsko vrijeme u skladu s uvjetima koje propisuje "Conseil Superieur de l'Audiovisuel".

(...)

Regulatorno tijelo - "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" (CSA)

- a) "Conseil Superieur de l'Audiovisuel" (CSA) izdaje na zahtjev elektroničkih medija odluke i preporuke povodom izbora. Ne postoji neki opći, kodificirani propis koji uređuje ova pitanja, osim teksta objavljenog u informativnom biltenu Vijeća iz ožujka 2000. godine. U ovom tekstu Vijeće objašnjava kako ono definira pluralizam te kako procjenjuje i tumači značenje različitih povezanih pojmova.

U ovoj preporuci Vijeće propisuje obveze radija i televizije, definira značenje "pravičnosti" te načine na koje bi radio i televizija trebali preporuku primijeniti. Ono se također poziva na odredbe različitih zakona relevantnih za izbore i medije.

"Neslužbeni prijevod Preporuke CSA, datirane 3. travnja 2002. za parlamentarne izbore od 9. i 16. lipnja 2002. ovdje se

objavljuje samo za potrebe ove knjige. Korisnici se upozoravaju kako EIM i autor otklanjaju svaku odgovornost koja može proisteći iz uporabe iste u druge svrhe.”⁵

<http://www.csa.fr/infos/textes/textes.detail.php?id=8183>

Preporuka za parlamentarne izbore od 9. i 16. lipnja 2002.

Dana: 3. travnja 2002. Službeni list od 12. travnja 2002.

U skladu s Izbornim zakonom, a poglavito odredbama članka L.49 točka 2, L.52-1 i L.52-2;

Imajući u vidu organski zakon br. 2001-419 od 15. svibnja 2001;

U skladu s izmjenama i dopunama zakona br. 77-808 od 19. srpnja 1977., a poglavito članka 11.;

Vodeći računa o izmjenama i dopunama zakona br. 86-1067 od 30. rujna 1986. koji se odnosi na slobodu komunikacije, poglavito članaka 1.,13.,14. i 16.;

Nakon vijećanja,

“Conseil Superieur de l’Audiovisuel” upućuje svim radijskim i televizijskim servisima sljedeću preporuku koja stupa na snagu 7. svibnja 2002.

I - Događaji koji se odnose na izbore

1. U praćenju nekog izbornog okruga televizijski i radijski servisi vode računa da različiti kandidati i osobe koje ih podupiru imaju mogućnost ravnopravnog predstavljanja i pristupa programu od 7. svibnja do 7. lipnja 2002. uključujući prvi krug glasovanja, a od 10. do 14. lipnja 2002. tijekom drugog kruga. Takvi programi daju informacije o svim kandidaturama.

⁵ Na engleski prevela Dominique Tsouris

2. Kada praćenje ovih izbora prelazi okvir izborne jedinice, televizijski i radijski servisi vode računa da različite političke grupe koje predstavljaju kandidate imaju mogućnost pravična predstavljanja i pristupa programu od 7. svibnja do 7. lipnja 2002. za prvi krug glasanja, a od 10. do 14. lipnja 2002. drugi krug.
3. Izvješća, komentari i prikazi u vezi s ovim izborima moraju se izložiti na uredničkim kolegijima uz trajnu pozornost glede ravnoteže i pravičnosti. Urednički kolegiji provjeravaju da izbor isječka izjava i govora kandidata, oni predstavnika političkih snaga kao i komentari kojima su oni dali povoda ne iskrivljuju njihovo stvarno značenje.
4. U slučaju magazina i posebnih informativnih programa, Vijeće zahtijeva da servisi budu oprezni u politici izbora i pozivanja sudionika da bi se poštivala načela spomenuta u prethodnim točkama 1. i 2..
5. U programima različitim of informativnih, Vijeće smatra da je nužno izbjegavati nastupe povezane s izborima ukoliko se načela spomenuta u prethodnim točkama 1. i 2. ne mogu ispuniti.

II. Sadašnji događaji koji nisu povezani s parlamentarnim izborima

U odnosu na praćenje takvih događaja, televizijski i radijski servisi dužni su osigurati ravnotežu između vremena govora članova vlade, osoba koje pripadaju parlamentarnoj većini i onih koji pripadaju parlamentarnoj oporbi i omogućiti im usporedive programske uvjete. Pored toga, urednici moraju voditi računa i osigurati pravično vrijeme za izlaganje osobama koje pripadaju političkim formacijama koje nisu zastupljene u Parlamentu.

Televizijski i radijski servisi koji emitiraju lokalne i regionalne programe dužni su u praćenju lokalnih ili regionalnih događaja voditi računa o lokalnoj i regionalnoj političkoj ravnoteži.

Za aktualne događaje koji nisu povezani s izborima, Vijeće drži da je poželjno ne pozivati kandidate, osim ukoliko sami događaji u pitanju to ne zahtijevaju.

III. Evidencija nastupa

Da bi osigurali poštivanje prije spomenutih načela:

1. Za nacionalne radio-televizijske frekvencije TF1, France 2, France 3 (nacionalni program), Canal Plus (za kodirane programe) i M6 (nacionalni program), CSA ("Conseil Supérieur de l'Audiovisuel") će izraditi detaljno izvješće o vremenu dodijeljenom svakoj od političkih stranaka i grupacija i njihovim simpatizerima na tim kanalima.
2. Evidencije o nastupima predstavnika političkih stranaka i grupacija i njihovih simpatizera dostavit će CSA u skladu s dostavljanim im uputama i sljedeći servisi:
La Cinquieme, LCI Euronews, i-Television, France Inter, France Info, RTL, Europe 1. RMC Info, BFM, Radio Classique.
3. Povrh toga, svi televizijski i radijski servisi, uključujući lokalne televizije koje koriste javne frekvencije i koncesionare kabelske televizije moraju biti u stanju osigurati CSA-i, na njezin zahtjev, sve informacije potrebne za valorizaciju izvješća koje joj dostave (trajanje nastupa, audiovizualne zapise i sl....).

IV. Ostale odredbe

1. Do dana početka službene izborne kampanje, suradnici svih televizijskih i radijskih servisa koji mogu biti kandi-

dati na izborima dužni su voditi računa da njihovi eventualni nastupi na radiju ili televiziji nemaju nikakve izborne konotacije koje bi mogle narušiti ravnopravnost kandidata u pogledu propagandnih sredstava i slijedom toga ugroziti pravičnost izbora.

Isti su se suradnici dužni suzdržati od pojavljivanja u emisijama i izražavanja osobnog mišljenja pomoću radija i televizije u obavljanju svojih redovnih dužnosti, počevši od početka službene kampanje u ponedjeljak 20. svibnja i sve do svršetka izbora u okrugu u kojem kandidiraju.

2. Televizijski i radijski servisi dužni su voditi računa da eventualno korišteni materijali iz audio vizualnih arhiva koji uključuju snimke ili izlaganja javnih osoba:
 - ne dopuštaju rezanje i montiranje ili slične intervencije koje mogu izobličiti izvorno značenje dokumenta.
 - jasno ukazuju na izvor i datum materijala.
3. Emitiranje programa s izravnim pristupom (stranaka i kandidata) suspendira se za razdoblje od 6. svibnja do uključivo 16. lipnja 2002.
4. Načela koja se temelje na sudskoj praksi izbornog suca (povjerenstva) moraju su dosljedno. To se posebno odnosi na emitiranje klevetničkih, neistinitih i zlonamjernih navoda kao i istupa koji unose nove elemente u izbornu raspravu u vrijeme ili pod uvjetima koji odgovor čine nemogućim ili neupotrebljivim. Takvi prilozi vjerojatno bi utjecali na pravičnost izbora i mogli dovesti do njihova poništenja.

Podsjeća se da masovna potpora jednom ili više kandidata ili političkih formacija, a koja bi se ogledala u količini vremena emitiranja dodijeljena u svrhu izborne propagande, može također utjecati na valjanost glasovanja i slijedom toga

dovesti do poništenja izbora. Nadalje, takvi bi se programi mogli protumačiti kao doprinos kampanji nekog kandidata u naravi pravne osobe (što je zabranjeno člankom L. 52-8 izbornog zakona) i stoga rezultirati odbijanjem izvješća o financiranju izborne kampanje takvih kandidata.

5. Podsjeća se da:

- Članak 14. izmijenjenog i dopunjenog zakona od 30. rujna 1986. zabranjuje promidžbene radio-televizijske programe političkog karaktera;
- Članak L.52-1, točka 2. izbornog zakona propisuje da: "Počevši od prvog dana šestog mjeseca koji prethodi mjesecu tijekom kojeg se trebaju održati opći izbori, ne može se organizirati nikakva promidžbena kampanja kojom bi se promovirala dostignuća ili uspjesi u upravljanju zajednicom na teritoriju zajednica obuhvaćenim glasovanjem. Kao iznimka od ove odredbe ova se zabrana ne primjenjuje na predstavljanje rezultata postignutih u obnašanju dužnosti koje je kandidat imao ili ima, ako je to učinjeno sklopu organizacije njegove kampanje. S time povezani izdaci podložni su djelovanju odredbi koje uređuju financiranje i plafoniranje troškova izborne kampanje sadržanih u poglavlju V a) ove glave";
- Članak L.49 točka 2., izbornog zakona propisuje da je: "Od dana koji prethodi otvaranju biračkih mjesta u 0.00 sati, zabranjeno raspačavati ili dati na raspačavanje bilo koju poruku koja ima obilježje izborne promidžbe pomoću bilo kojih sredstava audio-vizualne komunikacije, ";

- Članak L.52-2 izbornog zakona predviđa da se: “pri likom održavanja općih izbora nikakav rezultat izbora, bilo parcijalni ili konačni, ne smije prije zatvaranja posljednjeg birališta na području matice zemlje iznijeti pred javnost pomoću tiska ili pomoću audiovizualnih sredstava komunikacije u matici zemlji.” Ista zabrana vrijedi i za prekomorske izborne jedinice do zatvaranja posljednjeg biračkog mjesta u svakoj obuhvaćenoj jedinici;
- Članak 11. izmijenjenog i dopunjenog zakona od 19. srpnja 1977. predviđa da je: “na dan koji prethodi glasovanju, kao i na sam dan glasovanja zabranjeno objavljivanje, raspačavanje i komentiranje, pomoću bilo kojih javnih glasila, rezultata bilo kakvih anketa i ispitivanja javnog mišljenja definiranih po Članku 1.”

Ta zabrana primjenjuje se i na sve ankete objavljene, raspačavane ili komentirane prije dana koji prethodi samom glasovanju. No, ona ne priječi da podaci već objavljeni u magazinima ili u eteru prije toga dana budu i dalje dostupni”;

- pružatelji usluga audiovizualne komunikacije dužni su kad god je to nužno omogućiti pravo na odgovor da je ono uređeno člankom 6. zakona od 29. srpnja 1982., koji je ostao nepromijenjen i nakon izmjena i dopuna zakona od rujna 1986. na koje upućuje gornji tekst.
- b) *Vijeće donosi odluke kojima uređuje praktične aspekte proizvodnje stranačkih emisija kao i sredstva koja strankama i kandidatima u tu svrhu stoje na raspolaganju. Povrh toga, pravila koje je potrebno primijeniti u proizvodnji stranačkih političkih programa (PPB) uređena su zajedno s pravilima koja se primjenjuju na raspored vremena emitiranja na televiziji i radiju.*

Umjesto prijevoda njihovih odredbi i svih tehničkih detalja, u nastavku prikazujemo popis pitanja uređenih jednom takvom odlukom.

http://www.csa.fr/infos/textes/textes_detail.php?id=8184

Odredbe o uvjetima produkcije, vremenu sudjelovanja i emitiranja programa službene kompanje za parlamentarne izbore 9. i 16. lipnja 2002.

Regulirana pitanja

- Redoslijed termina i datumi stranačkih emisija određuju se nasumičnim izvlačenjem.
- Uvodi se dužnost određivanja osobe ili osoba koje će u ime stranke biti odgovorne za provedbu odredbi ove odluke.
- Pravo uključivanja video materijala produciranih od stranaka do 50% trajanja emisija, kao i tehnički i drugi uvjeti u proizvodnji takvih materijala.
- Ograničenja u odnosu na sadržaj emisija i uporabu određenih simbola ili drugih slika.
- Raspored emisija u Francuskoj i prekomorskim područjima.
- Elementi koje emisije moraju sadržavati.
- Detaljan popis tehničkog osoblja i opreme koja političkim strankama stoji na raspolaganju za snimanja na otvorenom ili u studiju.
- Razdoblje u kojem političke stranke mogu iskoristiti gore navedene pogodnosti.
- Pravila i postupci koji se moraju poštivati u tijeku produkcije i post-produkcije takvih materijala sve do finalnog proizvoda.
- Ostale odredbe o programiranju, emitiranju, odgovornostima itd.

- c) *Iz opisa koji slijedi čitatelj može steći općenitu predodžbu o ulozi medija u izbornoj kampanji, kao i o pravnom kontekstu u kojem stranke, kandidati i mediji djeluju tijekom predsjedničke kampanje. Ovaj isječak preuzet je iz izvješća o provedenim predsjedničkim izborima 2002. godine koje je izradio OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava.*

http://www.osce.org/odihr/documents/reports/elections_reports

Izvješće OSCE-a/ODIHR-a o procjeni predsjedničkih izbora u Republici Francuskoj, održanih 21. travnja i 5. svibnja 2002. godine, Ured za demokratske institucije i ljudska prava, 2002.

VII. MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O IZBORNOJ KAMPANJI

Temeljno načelo medijskog izvještavanja o izbornim kampanjama, a koja se odražavaju i u relevantnom zakonodavstvu, ono je o ravnopravnosti kandidata. Djelovanje medija uređeno je strogim i preciznim propisima, a njihovu primjenu nadgleda "Conseil Supérieur de l'Audiovisuel" (francusko Vijeće za radio i televiziju), uspostavljeno 1982. godine. Riječ je o kolegijalnom tijelu sastavljenom od devet članova, od kojih trećinu nominira predsjednik Republike, trećinu predsjednik Narodne skupštine, a trećinu predsjednik Senata. Članovi se imenuju na šestogodišnji mandat i ne mogu ponovno biti imenovani.

Temeljne funkcije "Conseil Supérieur de l'Audiovisuel" su sljedeće: nadzor nad sadržajem televizijskih programa, dodjela frekvencija privatnim televizijskim kanalima, te osiguranje

poštivanja načela pluralizma mišljenja. Pri tome "Conseil Supérieur de l' Audiovisuel" može djelovati tek nakon što je program emitiran. Ono u djelovanju poštuje načela uredničke slobode i ne može intervenirati u sadržaj programa.

Prije početka službene kampanje pojavljivanje potencijalnih kandidata u medijima uređeno je na načelima jednakosti. U prosincu 2001. "Conseil supérieur de l'Audiovisuel" izdalo je preporuku kojom poziva televizijske kanale i radio da omoguće potencijalnim kandidatima ravnopravan pristup medijima. Međutim, 5. i 19. ožujka "Counseil Supérieur de l'Audiovisuel" zahtijeva od TV kanala smanjenje minutaže namijenjene g. Jacques Chiracu i g. Lionel Jospinu da bi dali televizijsko vrijeme i drugim kandidatima. Slijedom tog upozorenja TV kanali su prilagodili svoju politiku i Vijeće 26. ožujka priznaje medijima napredak u odnosu na poštivanje načela ravnopravnosti.

"Conseil Supérieur de l'Audiovisuel" pratio je medijske aktivnosti prije i tijekom službene kampanje, počevši od 1. siječnja i pokrivajući svih šest nacionalnih televizijskih postaja - javnih i privatnih. Prije početka službene kampanje "Conseil Supérieur de l'Audiovisuel" je izračunao vrijeme emitiranja koje je svaka televizijska postaja zajamčila službenim i potencijalnim kandidatima. Vijeće je već prije službenog početka kampanje usvojilo posebnu metodu nadziranja vremena emitiranja. Vrijeme u kojem su naprijed spomenuti kandidati bili prikazivani u obnašanju svojih službenih dužnosti nije se računalo, uz iznimku situacija u kojima su oni spominjali svoje izborne programe ili druge teme povezane s kampanjom. U takvim prigodama emitirana minutaža pribrajala se ukupnom vremenu dodijeljenom kandidatima u svrhu kampanje, kako je to uređeno zakonom.

Vijeće izdaje preporuke i upute medijima prije i tijekom službene izborne kampanje. Ono djeluje u tijesnoj suradnji s ostalim institucijama koje imaju određene uloge u praćenju izbora, uključujući "Conseil Constitutionnel" i "Commission Nationale de Controle". "CSA" može zaprimati pritužbe od kandidata u vezi mogućih kršenja načela ravnopravnosti ili protiv sadržaja nekih programa. Pritužbe i žalbe protiv odluka i postupanja Vijeća kandidati mogu uputiti "Commission Nationale de Controle".

Zakon strogo zabranjuje svako plaćeno političko oglašavanje tijekom razdoblja koje počinje tri mjeseca prije dana izbora. Političko oglašavanje stoga je uređeno na ravnopravnoj osnovi za sve kandidate, kojima na raspolaganju stoje isti kapaciteti za proizvodnju programa, u identičnom formatu, te uz besplatno emitiranje. Kandidati se konzultiraju o različitim opcijama oglašavanja, oni mogu odabrati određene značajke, ali su obvezni poštivati upute Vijeća. Vrijeme emitiranja za izbornu oglašavanje dijeli se jednako za sve kandidate, o čemu odlučuje "CSA" u suradnji s kandidatima. Dok zakon predviđa minimalno 15 minuta za oglašavanje na svakom kanalu po kandidatu, prigodom predsjedničkih izbora "CSA" je uz detaljno savjetovanje s kandidatima dopustilo 48 minuta promidžbe na svakom kanalu po kandidatu.

Propisi i praksa koji uređuju izbornu kampanju u medijima vrlo su precizni i Vijeće pažljivo prati njihovu primjenu da bi se svakom kandidatu zajamčila jednaka izloženost medijima, a biračima osigurale informacije o svim kandidatima. Dok je službena izborna kampanja detaljno i precizno uređena, razdoblje prije početka službene kampanje i načela koja bi se u to vrijeme trebala primjenjivati teže je nadzirati. Usprkos ovim poteškoćama "CSA" obavlja iznimno važnu i

učinkovitu ulogu u praćenju ponašanja medija prije početka službene kampanje i izdaje preporuke radi održavanja načela jednakosti.

3.3 Italija

Italija je jedna od malobrojnih zapadnoeuropskih zemalja koje dopuštaju plaćenu političku promidžbu i zabranjuju objavljivanje ili emitiranje rezultata ispitivanja javnog mišljenja u razdoblju od petnaest dana prije glasanja.

U zakonskim tekstovima koji slijede čitatelj može zapaziti ekstenzivno administrativan pristup u uređenju izveštavanja o izborima. Zakon uređuje niz postupaka u vezi s različitim izbornim aktivnostima. To se posebno odnosi na namjeru elektroničkih medija da prihvate političku promidžbu i želju stranaka i kandidata da emitiraju izborne poruke posredovanjem radio i televizijskih reklama. Naglasak je stavljen više na nadzor no na elaboriranje uvjeta koji bi utjecali na stvaran sadržaja emisija, kao što je to slučaj u Velikoj Britaniji. Ovaj pristup ostavlja značajan prostor za inicijative elektroničkih medija da sami urede načine i sredstva pomoću kojih bi mogli udovoljiti načelima pravičnosti i ravnopravnog postupanja propisanih zakonom.

Prigodom nacionalnih i regionalnih izbora također se, na zahtjev uključenih medija, izdaju preporuke, pravila i smjernice. Ovlasti regulatora, tj. Tijela za jamčenje komunikacija, su široke, a pokriva ju i tiskane medije.

Zakonodavni okvir

- a) *Zakon br. 515/1993 doživio je izmjene, a odredbe koje su regulirale pitanja promidžbe i anketa ukinute su i uvrštene u novi zakon (vidi dalje u tekstu). Zakon se usredotočuje na izborne izdatke političkih stranaka i kandidata i donacije*

primljene od trećih strana, primjerice fizičkih osoba, pravnih osoba i ostalih. Njime su određene gornje granice kako primljenih, tako i potrošenih sredstava te postavljena pravila i uređeni postupci za prikupljanje donacija. Zakon propisuje i sankcije za sve nepravilnosti i kršenja zakona. Stranke su dužne nadležnoj instituciji dostaviti izvješća o izbornim izdacima.

Neslužbeni prijevod zakona br. 515 od 10. prosinca 1993. o *Disciplini u izbornim kampanjama za izbor Zastupničkog Doma i Senata Republike Italije* ovdje se objavljuje isključivo za potrebe ove knjige. Korisnici se upozoravaju da EIM i autor otklanjaju svaku odgovornost koja može proisteci iz uporabe istog u druge svrhe.”⁶

http://www.agcom.it/L_naz/L_515_93.htm

Zakon br. 515 od 10. prosinca 1993 o Disciplini u izbornim kampanjama za izbore u Zastupnički dom i Senat Republike.

“Gazzetta Ufficiale” Republike Italije br. 292, S. O. od 14/12/1993

1. Pristup sredstvima komunikacije

1. U roku od 5 dana od dana raspisivanja izbora za Zastupnički dom i Senat, parlamentarno povjerenstvo za nadzor radio i televizijskih servisa dostavit će javnim elektroničkim medijima propise nužne za jamčenje, u uvjetima ravnopravnosti, prikladnih termina za promidžbu u

⁶ Prevela na engleski Flora Alexandrou

javnim elektroničkim medijima kao i pristupa takvim terminima stranačkih lista i grupa kandidata na regionalnoj razini te stranaka i značajnih političkih pokreta na nacionalnoj razini. Povjerenstvo također neposredno regulira izborne ankete i servise, odnosno programe o izbornim informacijama javnih elektroničkih medija tijekom izbornog razdoblja, sve u cilju zajamčenog ravnopravnog tretmana, cjelovitosti i nepristranost za sve stranke i pokrete koji se natječu u izbornoj kampanji.

2. (UKINUTO)

3. (UKINUTO)

5. Od dana raspisivanja izbora za Zastupnički dom i Senat, pa do kraja glasovanja, nazočnost kandidata, predstavnika stranaka i političkih pokreta i članova vlade, regionalnih vijeća i lokalnih tijela vlasti u programima o aktualnim događajima na koje se odnose posebni uvjeti koji vrijede za specifične novinarske djelatnosti registrirane u skladu sa stavkom 1. članka 10. Zakona br. 223 od 6. kolovoza 1990., mora se ograničiti isključivo na potrebu da se zajamči cjelovitost i nepristranost informacije. Takva nazočnost zabranjena je u svim ostalim programima. Ovime je u stvari preinačena odredba članka 5. Zakona br. 28 od 22. veljače 2000.
- 5a. Odredba ovog članka primjenjuje se na dopunske izbore, ograničene na odnosnu regiju ili regije. Ovo je stavak dodan članku 1. Zakona br. 131 od 13. svibnja 1999, u pročišćenom tekstu nakon izmjena i dopuna.

2. Izorno oglašavanje u novinama i magazinima te na radiju i televiziji (UKINUTO)

3. Ostali oblici promidžbe

1. Od istog dana kao što je navedeno u članku 1., stavku 2., izborna promidžba za političke liste, grupa kandidata ili pojedinačnih kandidata pomoću letaka i postera prihvatljiva je unutar granica koje dopušta Zakon br. 212 od 4. travnja 1956. s kasnijim izmjenama i dopunama.
2. Sve publikacije o izornoj promidžbi, bilo pisane, tiskane ili fotografski materijal, radio i televizijske emisije, zapisi na vrpcama i svaka druga vrsta objavljivanja moraju sadržavati naziv odgovornog naručitelja.
3. Izdavači novina, radio i televizijske postaje, tiskare te bilo tko drugi od koga se zatraži proizvodnja materijala ili pružanje usluga koje bi se mogle iskoristiti za bilo koji drugi oblik izborne promidžbe, uključujući savjetovanje i posredovanje, dužni su utvrditi jesu li odnosni zahtjevi učinjeni od administrativnog tajništva ili delegata zaduženih za promidžbu, ili pak od pojedinih kandidata ili njihovih mandatarata, te im izdati račune. U okolnostima navedenim u stavku 4. dužni su pribaviti i kopiju punomoći kandidata ili njegova mandatarata.
4. U provedbi odredbi stavka 2., sredstva izborne promidžbe jednog ili više kandidata, proizvedena ili naručena od sindikata ili drugih socijalnih ili profesionalnih organizacija, moraju biti autorizirana od kandidata ili njihovih mandatarata. Troškovi takvih oblika promidžbe izračunavaju se u svrhu praćenja ograničenja izdataka određenih člankom 7.

4. Komunikacija s biračima

1. Neposredno po određivanju glasačkih lista u većinskom izbornom sustavu, te prilikom njihova revidiranja, vijeća u čiju teritorijalnu nadležnost spada više od jedne izborne jedinice dužna su svakom biraču dostaviti pismenu obavijest o izornoj jedinici, kako za Zastupnički dom tako i za Senat, temeljem koje će birači moći iskoristiti svoje pravo glasa i izaći na izbore.

5. Zabrana institucionalne promidžbe (UKINUTO)

6. Objavljivanje i raspačavanje rezultata anketa (UKINUTO)

7. Ograničenja i transparentnost izbornih izdataka kandidata

1. Izdaci kandidata za izbornu kampanju ne smiju premašiti maksimalan iznos koji se izračunava dodavanjem fiksnog iznosa od 80 milijuna lira iznosu od 100 lira po građaninu rezidentu u izornoj jedinici u slučaju izbora po većinskom sustavu, odnosno iznosu od 10 lira po rezidentu u izornoj jedinici u slučaju razmjernog izbornog sustava. Izdaci izborne kampanje za kandidate koji se natječu na izborima po oba sustava limitirani su do većeg od ova dva iznosa.
2. Izdaci za izbornu kampanju koji se neposredno odnose na kandidata, čak i ako ga podupire politička stranka, stranačka lista ili skupina kandidata, smatraju se, u svrhu izračuna gornje granice dopuštenih sredstava navedenog u stavku 1., kao izdaci tog kandidata. Takav se izdatak mora kvantificirati u izjavi navedenoj u stavku 6.

3. Od prvog dana nakon raspisivanja izbora, kandidati koji se kane natjecati mogu prikupljati sredstva za financiranje izborne kampanje isključivo posredovanjem svog mandatarata. Kandidat će regionalnom povjerenstvu za nadgledanje izbora nadležnom za izbornu jedinicu u kojoj se kandidat namjerava kandidirati dostaviti pisanu izjavu, u skladu s odredbom članka 13., u kojoj će navesti ime njegova ovlaštenog mandatarata. Niti jedan kandidat ne može označiti više od jednog mandatarata za prikupljanje sredstava, koji za uzvrat ne mogu prihvatiti punomoć od više od jednog kandidata.
 4. Mandatari su dužni voditi evidenciju svih radnji relevantnih za izbornu kampanju označenog kandidata te u tu svrhu imati otvoren samo jedan tekući bankovni račun i eventualno još jedan tekući poštanski račun. Osoblje poštanskog ureda ili banke dužno je utvrditi identitet osoba koji uplaćuju na navedene račune. Na računu mora biti naznačeno da ovlaštena osoba djeluje u svojstvu izbornog mandatarata kao i ime kandidata u čije ime djeluje.
- Prilozi ili usluge osoba, udruga ili pravnih osoba ne smiju premašiti iznos od 20 milijuna lira.
5. Stavkom 3. članka 4. Zakona broj 659. od 18. studenog 1981. uređene su sljedeće izmjene:
 - a) u prvoj rečenici, nakon riječi "pet milijuna lira" umetnute su sljedeće riječi: "iznos koji se tijekom vremena smije namaknuti u skladu sa ISTAT-ovim (Nacionalnim Institutom za statistiku) indeksom cijena na veliko";
 - b) nakon prve rečenice, umetnuto je sljedeće: "Navedeno financiranje, prilozi ili usluge, u svrhu

izborne kampanje, može također biti objavljeno posredovanjem osobnih izjava kandidata”;

- c) u drugoj rečenici, riječi “Uputa se ne primjenjuje” zamjenjuju se sljedećim: “Upute navedene u ovom stavku ne primjenjuju se”.

6. Izjava navedena u članku 2., stavak 1, točka 3., Zakona broj 441. od 5. srpnja 1982. mora se dostaviti u roku od tri mjeseca od objave predsjedniku relevantnog Doma kao i regionalnom povjerenstvu za nadzor izbora, u skladu sa člankom 13., koje nadgleda promidžbu. Pored podataka određenih ovim Zakonom, ovoj izjavi mora biti priloženo i izvješće o primljenim priložima i uslugama te troškovima. Novčani prilozi i usluge vrijednosti veće od 10 milijuna lira, pribavljeni od građana zajedno sa svim priložima i uslugama bilo koje vrijednosti pribavljanih od ostalih subjekata, moraju biti analitički prezentirani, uz popis imena, uključujući potvrde kandidata o primljenim iznosima. Također se moraju priložiti izvodi bankovnog ili poštanskog tekućeg računa. Izvješće u svrhu potvrde prijavljenih prihoda potpisuje kandidat i supotpisuje mandatar. Ovo je izmjena u odnosu na članak 1. Zakona br. 672 od 31. prosinca 1996.
7. Kandidati koji nisu izabrani također su dužni regionalnom povjerenstvu za nadzor izbora dostaviti izjavu navedenu u članku 6. Ovo je izmjena u odnosu na članak 1. Zakona broj 672. od 31. prosinca 1996.
8. Iznosi navedeni u ovom članku povremeno će se prilagođavati odlukom Ministarstva unutarnjih poslova na temelju ISTAT-ova indeksa veleprodajnih cijena.

8. Uvjeti komunikacije (UKINUTO)

9. Sredstva za izborne troškove

1. Financijska sredstva određena Zakonom broj 195. od 2. svibnja 1974., s kasnijim izmjenama i dopunama, pripisuju se u svrhu određivanja izbornih izdataka kandidata na izborima za Zastupnički dom i Senat strankama, pokretima, političkim listama ili grupama kandidata. U svrhu identificiranja onih koji imaju pravo na povrat troškova, kandidati za izbore u Zastupnički dom u većinskom izboru sustavu koji se pojavljuju na više od jedne političke liste moraju pri objavi svoje kandidature odlučiti s kojom listom žele biti povezani u svrhu izračuna povrata izbornih izdataka. U svrhu raspodjele među podnositeljima takvog zahtjeva priloži se izračunavaju dijeljenjem na dva fonda: za izborne izdatke za izbor u Senat i izborne izdatke za izbor u Zastupnički dom. Za prve izbore koji će se održati po odredbama ovog Zakona, svaki fond će se izračunati kao jedna polovica iznosa dobivenog množenjem iznosa od 1600 lira s brojem stanovnika Republike prema posljednjem popisu stanovništva.
2. Fond za povrat troškova nastalih prilikom izbora za Senat organiziran je na regionalnoj osnovi. Fond je sukladno tome podijeljen između regija razmjerno njihovom broju stanovnika. Iznos koji pripada svakoj regiji dijeli se između grupa kandidata i neovisnih kandidata u omjeru prema broju glasova dobivenih na izborima unutar regije. Samo grupe kandidata koje su imale najmanje jednog kandidata izabranog u regiji i koji su dobili najmanje 5 posto važećih glasova unutar regije imaju pravo na takva

sredstva. Neovisni kandidati koji su izabrani ili koji dobiju najmanje 15 posto valjanih glasova u svojim izbornim jedinicama također imaju pravo na ova sredstva.

3. Fond za povrat troškova nastalih prilikom izbora u Zastupnički dom dijeli se, u omjeru prema postotku glasova osvojenih za mjesta dobivena temeljem razmjernog sustava, između stranaka i pokreta koji su prešli prag od 4 posto važećih glasova ili su imali barem jednog s njima povezanog kandidata koji je izabran u izbornoj jedinici s većinskim sustavom, a postigli su najmanje 1 posto važećih glasova na nacionalnoj razini. Potvrda potpunog uvjeta nije potrebna za naknadu troškova za stranke ili pokrete koje su istaknule vlastite političke liste ili kandidature isključivo u izbornim jedinicama u regijama čiji posebni statuti predviđaju posebnu zaštitu jezičnih manjina. Izračun povrata pripadajućih troškova strankama i političkim pokretima izvršit će se za svakog kandidata izabrana većinskim sustavom na način uređen prvom rečenicom ovog stavka. Ovom izmjenom odredba članka 2., Zakona broj 157. od 3. lipnja 1999. analogno se primjenjuje na političke stranke.

9.a. Naknada izbornih troškova na dopunskim izborima

1. U dopunskim izborima financije su određene Zakonom 195. od 2. svibnja 1974. s kasnijim izmjenama i dopunama, pripisuju strankama ili političkim pokretima povezanim s kandidatima koji su bili izabrani ili su dobili najmanje 15% važećih glasova u njihovoj izbornoj jedinici. Sredstva se dijele na stranke i političke pokrete razmjerno broju glasova koji su s njima povezani kandidati osvojili u izbornim jedinicama s većinskim sustavom glasovanja. Kandidati u

dopunskim izborima za Zastupnički dom dužni su prigodom objave svoje kandidature izjaviti kojoj stranci ili političkom pokretu pripadaju radi naknade izbornih troškova. Za kandidate u dopunskim izborima za Senat ova je izjava fakultativna; u slučaju izostanka izjave sredstva se dodjeljuju takvim kandidatima izravno, pri čemu se pretpostavlja da oni ispunjavaju uvjete navedene u prvoj rečenici ovog stavka.

2. U tu se svrhu određuje iznos od 800 lira po stanovniku u relevantnoj izbornoj jedinici za svaki krug dopunskih izbora. Ovaj iznos može se prilagođavati u odnosu na kretanja nacionalnog indeksa maloprodajnih cijena koji određuje Nacionalni institut za statistiku (ISTAT). *Dodano iz članka 1. Zakona broj 309. od 27. srpnja 1995.*

10. Ograničenja izbornih izdataka za stranke ili pokrete

1. Izdaci izborne kampanje za svaku stranku, pokret, političku listu ili grupu kandidata koja se natječe na izborima, isključujući one navedene u stavku 2. članka 7., ne mogu premašiti iznos dobiven množenjem iznosa od 800 lira s ukupnim brojem državljana Republike registriranih na izbornim listama u izbornim jedinicama za Zastupnički dom i Senat u kojima se ona natječe s političkim listama ili kandidatima. *Izmjena u odnosu na članak 1. Zakona broj 157. od 3. lipnja 1999.*

11. Vrste izbornih izdataka

1. Izdaci izborne kampanje uključuju:
 - a) proizvodnju, kupovinu ili najam materijala i sredstava oglašavanja;
 - b) distribuciju i cirkuliranje materijala navedenih u točki

- a), uključujući pribavljanje vremena i mjesta u sredstvima informiranja, na privatnim radio-televizijama, kinima, kazalištima;
 - c) organizaciju javnih priredbi, uključujući onih društvene, kulturne ili sportske prirode;
 - d) tiskanje, distribuciju i sakupljanje modula, ovjeru potpisa i ispunjavanje bilo koje druge radnje propisane zakonom za prezentaciju izbornih lista.
 - e) korišteno osoblje ili bilo koje druge radove i usluge primjerene izornoj kampanji.
2. Izdaci za izborni stožer, putovanja, telefonske i poštanske troškove, te ostali pasivni troškovi izračunavaju se u iznosu od 30 posto od ukupnog iznosa dopuštenih i dokumentiranih izdataka.
 3. Odredbe sadržane u članku 95. zbirke zakona o izborima za Zastupnički dom, odobrene Uredbom br. 361. predsjednika Republike od 30. ožujka 1957. ne primjenjuju se na sastanke, čak ni one neslužbene prirode, o oglašivačkim aktivnostima dopuštenih zakonom, niti na seminare ili druge sastanke, velike ili male. Temeljem istih odredbi reklamni predmeti male vrijednosti ne smatraju se poklonima.

12. O objavljivanje i nadzor nad izbornim izdacima stranaka, političkih lista i grupa kandidata

1. Predstavnici stranaka, pokreta, političkih lista i grupa kandidata koji se natječu za izbore u Zastupnički dom i Senat moraju predsjednicima tih domova u roku od 45 dana od uspostave novog parlamentarnog saziva dostaviti završno financijsko izvješće o izdacima izborne kampanje i izvora financiranja, u svrhu prosljeđivanja istih Računskom sudu.

2. Za provjeru završnih financijskih izvješća navedenih u članku 1. u Računskom sudu će se osnovati posebno povjerenstvo sastavljeno od tri nasumice odabrana suca tog suda, potpomognutih s dodatnih devetero članova i uz podršku ostalog potrebnog osoblja.
3. Provjera je ograničena na utvrđivanje je li zakon o izdaci-
ma poštovan i je li dokumentacija sačinjena za pravdanje
izdataka potpuna. Provjere se moraju zaključiti u roku od
šest mjeseci nakon predstavljanja završnog izvješća
Računskom sudu, osim u slučaju kad povjerenstvo nave-
denu u stavku 2. iz opravdanih razloga odredi drugačiji
rok, pri čemu se rok može produljiti za najviše tri mjeseca.
Računski sud rezultate provjera dostavlja izravno pred-
sjednicima obaju Domova. Tijekom ovog posla članovi
povjerenstva ne mogu obavljati ili prihvaćati druge
poslove.
4. Primjerak završnog izvješća pohranjuje se u lokalnom
izbornom povjerenstvu relevantne izborne jedinice, koje
je nadležno za njihovo objavljivanje.

13. Regionalno povjerenstvo za kontrolu zakonitosti izbora

1. Regionalno povjerenstvo za osiguranje zakonitosti izbora
(Izorno povjerenstvo) osniva se pri regionalnom
prizivnom sudu ili, gdje takav sud ne postoji, pri regional-
nom sudu, a sastoji se od predsjednika odnosnog suda,
koji ima pravo konačne odluke, te šest drugih članova koje
imenuje predsjednik suda za razdoblje od 4 godine, uz
mogućnost samo jednoga ponovnog imenovanja. Tri člana
povjerenstva imenuju se iz redova sudaca, a ostali se bira-
ju između ovlaštenih revizora s najmanje 10 godina iskus-
tva ili sveučilišnih profesora iz područja prava, uprave ili

gospodarstva. Osim aktivnih članova predsjednik imenuje i četiri zamjenska člana, od kojih 2 moraju biti suci, a preostala 2 iz kategorija navedenih u prijašnjoj rečenici.

2. Članovi nacionalnog ili Europskog parlamenata, regionalni, provincijski ili gradski vijećnici, kao i članovi relevantnih skupštinskih povjerenstava, osobe koje su se kandidirale za gore spomenute dužnosti u proteklih pet godina, osobe s menadžerskim ili upravljačkim ovlastima na bilo kojoj razini u strankama kao i oni koji su obnašali takove položaje u prethodnih pet godina ne mogu biti imenovani niti kao aktivni niti kao zamjenski članovi povjerenstva.
3. Za ispunjavanje svojih zadataka povjerenstvo može koristiti ostalo osoblje odnosnog suda. Povjerenstvo može od relevantnih javnih tijela, uključujući i Tijelo za nadzor i jamčenje slobode elektroničkih medija, zahtijevati dostavu svih potrebnih informacija. U svrhu provjere regularnosti izbora povjerenstvo se može koristiti i uslugama državne financijske uprave.
4. Članovi povjerenstva koji nisu suci imaju pravo na naknadu za svako zasjedanje na kojem su sudjelovali. Iznosi naknada i način plaćanja odredit će se uredbom Ministarstva pravosuđa, u dogovoru s Ministarstvom financija, u roku od mjesec od stupanja ovog zakona na snagu.

14. Objavljivanje i kontrola izbornih izdataka kandidata (UKINUTO)

15. Sankcije /.../

16. Financijska pravila - Sredstva za europske izbore

1. Donacija za izborne izdatke navedene u članku 9. određuje se u ukupnom iznosu 91 milijarde lira.
2. Troškovi povezani sa stupanjem na snagu članka 9., posebno točka označena "obvezna potrošna stavka" stavlja se u proračunski plan Ministarstva financija. U slučaju prijevremenih izbora, posebni troškovi koji nastaju kao posljedica djelovanja odredbe članka 9., koji odgovaraju iznosi od 61 milijarde lira, nadoknadit će se odgovarajućim smanjenjem sredstava doznačenih u stavku 6854. (pričuvni fond za obvezne izdatke) u proračunskom planu Riznice, koja su za 1994. doznačena na poseban tekući fond prema financijskom zakonu iz 1994., a ukoliko je potrebno i korištenjem posebnog fonda Riznice.
3. Glede izdataka za izbore talijanskih zastupnika u Europski parlament, sredstva se osiguravaju strankama ili pokretima koji su osvojili barem jedno mjesto. Ova sredstva se za potrebe prvih izbora za Europski parlament određuju na način da se iznos od 800 lira pomnoži brojem stanovnika Republike prema posljednjem općem popisu stanovnika. Podjela ovih sredstava između stranaka i pokreta razmjerna je broju glasova koje su dobile na nacionalnoj razini.
4. Dodatni troškovi koji će nastati stupanjem na snagu stavka 3., u iznosu od 15.5 milijardi lira, namaknut će se iz posebnog fonda prema financijskom zakonu iz 1994., a ukoliko je potrebno i korištenjem pričuvnih sredstava Riznice. Priljev odnosnih sredstava u tu svrhu izvršit će se na način određen u stavku 2.
5. Na sredstva za naknadu izdataka za izbore u Europski parlament primjenjuju se uvjeti navedeni u članku 12.

17. Posebne poštanske tarife

Svaki kandidat biran većinskim sustavom u izbornoj jedinici i svaka lista kandidata u izbornoj jedinici za izbore u Zastupnički dom ili Senat ima pravo koristiti povoljnu poštansku tarifu od 70 lira za zalijepljenu omotnicu koja nije teža od 70 grama za slanje izbornog materijala, pri čemu je maksimalan broj pošiljki jednak broju registriranih birača u izbornoj jedinici. Ta tarifa može se koristiti samo u razdoblju od trideset dana prije glasanja i obvezuje poštanski ured da zatvorene omotnice dostavljaju unutar istog razdoblja i uz iste uvjete kao i one koje su utvrđene za dostavu tjednih časopisa.

18. Posebne fiskalne odredbe

1. Na tiskane materijale za izbornu kampanju naručenu od stranaka, pokreta, grupa kandidata ili pojedinačnih kandidata PDV se obračunava po stopi od 4%.
2. U tarifnom broju 18. tabele A, dio II. priloga proglasu Predsjednika Republike br. 633. od 26. listopada 1972. dodaju se riječi "tiskani materijal za izbornu kampanju".

19. Dužnosti lokalnih odbora

1. Od dana raspisivanja izbora za Dom zastupnika i Senat, lokalni odbori dužni su, na temelju relevantnih propisa i u cilju ravnopravnog tretmana stranaka, a bez troškova po vijeća, stranke i pokrete koji se natječu na izborima, ustupiti svoje prostore i opremu za sastanke i rasprave. Na dan glasanja vijeća mogu organizirati posebne usluge prijevoza da bi omogućile što veći odaziv glasača.

Stavak dodan iz članka 1. Zakona br. 131. od 13. svibnja 1999. u integralnom tekstu.

20. Izbori za gradska vijeća, provincijski, regionalni i europski izbori

1. Odredbe članaka 1. do 6. te odnosne sankcije navedene u članku 15. i odredbama sadržanim u člancima 17., 18. i 19. ovog Zakona primjenjuju se na izbore talijanskih zastupnika za Europski parlament, na izbore regionalnih vijeća s običnim statutom i, gdje je to primjenjivo, na izbore u regijama s posebnim statutom i autonomnim provincijama Trento i Bolzano.
2. Odredbe članka 1. do 6. te odnosne sankcije navedene u članku 15. i odredbe sadržane u člancima 17., 18. i 19. ovog Zakona primjenjuju se na izbore gradskih i provincijskih vijeća, gradonačelnika i predsjednika provincije.
3. Članak 28. Zakona br. 8 od 25. ožujka 1993. ukida se.

20.a. Pravila provedbe

1. Predsjedničko vijeće Senata i ured predsjednika Zastupničkog doma donosi posebna pravila za primjenu ovog zakona u područjima njihove nadležnosti.
Dodano iz članka 1. zakona 448. od 15. srpnja 1994.
 - b) *Temeljni cilj zakona 28/2000. je u osiguravanju zajamčenog pristupa medijima za sve političke subjekte i njihova jednakog i pravična tretmana. Svi nacionalni elektronički mediji obvezni su ponuditi programe političkog sadržaja. Jednako su tako obvezni osigurati pristup takvim programima svim strankama i kandidatima. Sukladno tim odredbama besplatno korištenje frekvencija i plaćena politička promidžba također su raspoloživi oblici političke komunikacije. Besplatno vrijeme emitiranja obvezatno je za nacionalne radio i televizijske kuće koje ne smiju prihvatiti plaćenu političku promidžbu.*

Ostala pitanja koja se uređuju uključuju političke poruke u tiskanim medijima i objavljivanje rezultata ispitivanja javnog mišljenja.

Politička komunikacija izvan izbornih razdoblja također je regulirana zakonom, a posebna su pravila uvedena za objavljivanje rezultata anketa. Regulatorno tijelo svojim odlukama uređuje specifična pitanja prigodom izbora za tijela lokalnih vlasti, dopunske izbore i referendume.

Neslužbeni prijevod zakona br. 28. od 22. veljače 2000., o *pravilima za jednak pristup sredstvima priopćavanja tijekom izbornih i referendumskih kampanja te za političku komunikaciju* ovdje se objavljuje samo za potrebe ove knjige. Korisnici se upozoravaju da "EIM" i autor otklanjaju svaku odgovornost koja može proisteći iz uporabe istog u druge svrhe"⁷

http://www.agcom.it/L_naz/L_22020028.htm

Zakon br. 28. od 22. veljače 2000., broj 28. o pravilima za jednak pristup javnim glasilima tijekom izbornih i referendumskih kampanja te za političku komunikaciju.

Objavljeno u "Gazzetta Ufficiale" Republike Italije br. 43. od 22. veljače 2000.

Članak 1.

(Svrha i područje primjene)

1. Ovaj zakon promiče i uređuje pristup sredstvima priopćavanja u svrhu političke komunikacije, radi osigura-

⁷ Prevela na engleski Flora Alexandrou

vanja ravnopravna tretmana i nepristranosti za sve političke subjekte.

2. Ovaj zakon također promiče i uređuje, u istu svrhu, pristup sredstvima komunikacije tijekom kampanje za izbore u Europski parlament, za političke, regionalne i administrativne izbore, te za svaki referendum.

Članak 2.

(Politička komunikacija na radiju i televiziji)

1. Elektronički mediji moraju svim političkim subjektima jamčiti nepristranost i pravičnost u pristupu informaciji i političkoj komunikaciji.
2. Politička komunikacija na radiju i televiziji u smislu ovog zakona definira se kao emitiranje na radio i televizijskim programima koje sadrži politička mišljenja i stavove. Odredbe stavaka koji slijede primjenjuju se na političku komunikaciju. Oni se ne primjenjuju na emitiranje vijesti.
3. Jamči se jednakost uvjeta u prezentaciji mišljenja i političkih stavova o političkim platformama, u raspravama, okruglim stolovima, u prezentaciji tijekom rasprava o političkim programima, u programima s pitanjima i odgovorima, u intervjuima i u bilo kojem drugom prijenosu u kojem prezentacija mišljenja i političkih uvjerenja zauzima značajno mjesto.
4. Emitiranje programa političke komunikacije na radiju i televiziji obvezatno je za nacionalne radijske i televizijske organizacije pri čemu se zahtijeva jasno i razumljivo emitiranje informacija. Sudjelovanje u takvim programima uvijek je besplatno.
5. Parlamentarno povjerenstvo za nadzor radio i televizijskih servisa, u daljnjem tekstu "Povjerenstvo", i Tijelo nadležno

za kontrolu zakonitosti u komunikaciji, u daljnjem tekstu "Nadležno tijelo", svako u području svoje nadležnosti i prema međusobnom dogovoru, utvrđuju pravila za provedbu odredbi ovog članka.

Članak 3.

(Samostalno proizvedene političke poruke)

1. Radio-televizijske organizacije koje nude prostor za slobodnu političku komunikaciju sukladno stavku 3., članka 2. mogu prenositi političke poruke izrađene u vlastitom aranžmanu naručitelja, besplatno ili uz naplatu, u daljnjem tekstu "poruke".
2. Prijenos poruka fakultativan je za privatne radio-televizije, a obvezatan za javne, koje su dužne uspostaviti neophodan tehnički ustroj za proizvodnju spomenutih poruka za naručitelja.
3. Poruke sadrže strukturiran prikaz političkog programa ili političkog stava i traju između jedne i tri minute za televiziju, odnosno između trideset i devedeset sekundi za radio, već prema izboru naručitelja. Poruka se ne smije prekidati drugim programima, mora imati posebno mjesto u programu i treba se emitirati u prikladnim programima, a informaciju o mjestu stavljanja u program svaka radio-televizijska organizacija mora dostaviti Povjerenstvu ili nadležnom tijelu najmanje petnaest dana unaprijed. Ovakve poruke ne uzimaju se u obzir u izračunavanju gornje granice RTV oglašavanja predviđene zakonom.
4. Na svakoj nacionalnoj radio-televiziji prostor predviđen za emitiranje ovakvih poruka ne smije prijeći 25% ukupnog efektivnog trajanja programa političke komunikacije emitirane na istoj RTV ili na istoj mreži u istom

tjednu ili u istom vremenskom bloku. Dopusšteno je emitiranje najviše dva takva programa za svaki programski dan.

5. Lokalne radio-televizije koje namjeravaju emitirati plaćene političke poruke razvijene od naručitelja moraju ponuditi prostor za besplatnu političku komunikaciju sukladno članku 2. u istom trajanju kao i stvarno emitirane emisije, a najviše četiri. Niti jedan politički subjekt ne može emitirati više od dvije poruke dnevno po jednom emiteru.
6. Prostori za poruke nude se pod uvjetom jednakog tretmana političkih subjekata koji kandidiraju na nekim od izbora definiranih u stavku 2. članka 1. ovog zakona. Raspodjela termina u svakom programu vrši se nasumičnim izvlačenjem. Neiskorištena mjesta jednog političkog subjekta ne mogu se ponuditi drugom političkom subjektu. Nitko ne smije emitirati više od jedne poruke u jednom programu. Svaka poruka sadrži oznaku "besplatna poruka razvijena od naručitelja" ili "plaćena poruka razvijena od naručitelja" te naznaku tko je izvršio plaćanje.
7. Nacionalni RTV servisi mogu emitirati poruke izrađene u aranžmanu naručitelja besplatno. Lokalni RTV servisi dužni su ponuditi popust u visini od 50% u odnosu na uobičajenu cijenu oglašavanja u istim terminima.
8. Nadležno tijelo i Povjerenstvo, svako unutar svojih nadležnosti, utvrđuju kriterij mjesečne rotacije u korištenju prostora za vlastite poruke spomenute u prethodnim stavcima i donose druge propise nužne za provedbu odredbi ovog članka.

Članak 4.

(Politička komunikacija na radiju i televiziji i emitiranje vlastitih poruka posredovanjem radija i televizije tijekom izbornih kampanja)

1. Od trenutka raspisivanja izbora emisije političke komunikacije na radiju i televiziji poprimaju sljedeće oblike: političke platforme, rasprave, okrugli stolovi, prezentacije kandidata i političkih platformi kroz raspravu, intervju i ostali oblici koji omogućuju usporedbu između političkih pozicija i kandidata koji se natječu.
2. Povjerenstvo i nadležno tijelo, svako u svom djelokrugu i temeljem međusobnih dogovora, određuju raspodjelu prostora među političkim subjektima, temeljem sljedećih kriterija:
 - a) u razdoblju između dana raspisivanja izbora i dana predstavljanja kandidata prostori se dijele između političkih subjekata predstavljenih u skupštinama koji se natječu za re-izbor; subjekata koji nisu predstavljeni u spomenutim skupštinama, ali su zastupljeni u Europskom parlamentu ili jednom od dva doma Parlamenta;
 - b) u razdoblju između dana predstavljanja kandidata i dana zaključivanja izborne kampanje prostori se dijele prema načelu jednakopravnosti između koalicija i između suprotstavljenih lista kojima su postavljeni kandidati u izbornim jedinicama koje čine najmanje jednu četvrtinu ukupnog broja kvalificiranih glasača, osim za političke subjekte koji predstavljaju priznate manjinske jezike, vodeći računa o izbornom sustavu koji se treba primijeniti i obuhvaćenom teritoriju;

- c) u razdoblju između prvog i drugog glasovanja, u slučaju drugog izbornog kruga, prostori se dijele jednako između dvaju kandidata koji se natječu;
 - d) u slučaju referenduma, prostori se dijele jednako između onih koji su za i onih koji su protiv referenduskog pitanja.
3. Od dana predstavljanja kandidata za izbore, sukladno stavku 2. članka 1., nacionalni radio-televizijski servisi mogu emitirati vlastite razvijene poruke za nekontradiktorne prezentacije političkih lista i programa, u skladu s uvjetima koje utvrde Povjerenstvo i nadležno tijelo temeljem sljedećih kriterija:
- a) prostori za poruke dijele se jednako na različite političke subjekte, uz istovremeno označavanje vremenskim blokovima emitiranja;
 - b) ovakve poruke moraju biti izrađene u vlastitom aranžmanu naručitelja, emitirane besplatno i moraju trajati dovoljno dugo za prezentiranje političkog programa ili političkog mišljenja, a u svakom slučaju između jedne i tri minute za televizijsko emitiranje, odnosno između trideset i devedeset sekundi za radio emitiranje;
 - c) poruke ne mogu prekidati druge programe, ili same biti prekidane, moraju imati odvojeno mjesto u programu, emitiraju se u prikladnim programima, a dnevno se mogu emitirati najviše četiri takva programa;
 - d) ove poruke ne uzimaju se u obzir u izračunima gornjih granica zakonom dopuštenog oglašavanja u RTV programima;
 - e) svaka poruka može se prenositi samo jednom u svakom programu;

- f) niti jedan politički subjekt ne može emitirati više od dvije poruke dnevno;
 - g) svaka poruka mora sadržavati oznaku "poruka vlastite proizvodnje" i naznaku tko ju je platio.
4. Emitiranje vlastitih poruka, sukladno stavku 3., obvezatno je za javnu radio-televiziju, koja je dužna uspostaviti tehnički ustroj za stvaranje spomenutih poruka na zahtjev naručitelja.
 5. Lokalne radio-televizije koje pristaju besplatno emitirati vlastite poruke naručitelja, u rokovima i pod uvjetima navedenim u stavku 3., imaju pravo na naknadu od države u mjeri koja se određuje do 31. siječnja svake godine uredbom Ministarstva komunikacija u dogovoru s Ministarstvom financija. Najmanje jedna trećina tako određenog ukupnog godišnjeg namijenjena je radiju. Inicijalno naknada za svaku poruku razvijenu u vlastitom aranžmanu iznosi 12.000 lira za radio i 40.000 lira za televizije, neovisno o trajanju poruke. Iznos određen za svaku godinu dijeli se među regijama i autonomnim provincijama Trento i Bolzano razmjerno broju građana na izbornim listama u svakoj regiji i autonomnoj provinciji. Naknada troškova isplaćuje se unutar devedeset dana nakon zaključivanja izbornih radnji u slučaju kada politički subjekt stvarno koristi prostor – što zajednički potvrđuju politički subjekt i RTV organizacija – u okvirima raspoloživih sredstava. Naknadu isplaćuje regija, Regionalno povjerenstvo za komunikacije ili, gdje takovo tijelo još nije uspostavljeno, Regionalno povjerenstvo za radijske i televizijske usluge. U regiji Trentino-Alto Adige naknadu troškova isplaćuje autonomna provincija koja za potrebe provjere navoda o iskorištenom vremenu koristi provincij-

ska povjerenstva za radio i televizijske usluge, do osnivanja novih tijela predviđenih u stavku 13. članka 1. zakona broj 249. od 31. srpnja 1997.

6. Za radio-televizije označene u stavku 5. dopušteno je najviše šest programa po danu, kao što je navedeno u stavku 3.c). Svaki politički subjekt može imati najviše jednu poruku dnevno na istoj radio-televiziji. Nadležno tijelo ravnomjerno dijeli prostor za poruke između političkih subjekata uz naznaku termina emitiranja, te utvrđuje ukupan broj poruka koji se mora raspodijeliti među političkim subjektima u skladu s raspoloživim sredstvima u svakoj pojedinoj regiji. Za provjeru stvarno emitiranih poruka nadležno tijelo koristi relevantna regionalna povjerenstva za komunikacije, a gdje ova ne postoje povjerenstva za radio i televizijske usluge.
7. Lokalne radio-televizije koje pristanu na besplatno emitiranje poruke iz vlastite produkcije naručitelja, u skladu sa stavcima 5. i 6., u rokovima i pod uvjetima navedenim u stavku 3., imaju pravo emitirati i plaćene poruke do najviše dvije po danu za svakog političkog subjekta, pod uvjetima navedenim u stavku 7. članka 3. te u skladu s uvjetima navedenim u 3.b)-g), uključujući i stavak 3. ovog članka. Ukupno vrijeme ponuđeno za emitiranje plaćenih vlastitih poruka na radio-televiziji mora, prema zakonu, biti jednako vremenu u kojemu će se besplatno emitirati vlastite poruke naručitelja unutar istog tjedna.
8. Lokalne i nacionalne radio-televizije izvješćuju nadležno tijelo unutar pet dana nakon roka navedenog u stavku 1., o rasporedu poruka u programima. Sve do završetka izbornih aktivnosti svaka naknadna promjena rasporeda mora se nadležnom tijelu dostaviti najmanje pet dana unaprijed.

9. Od dana raspisivanja izbora do zaključenja izborne kampanje emitiranje promidžbenih poruka ili političke komunikacije na radio-televiziji, bez obzira pod kojim nazivom, dopušten je isključivo prema odredbama ovog članka.
10. Propisi o emitiranju političkih poruka i vlastitih poruka navedenih u prethodnim stavcima u vrijeme referenduma primjenjuju se od dana raspisivanja referenduma.
11. Povjerenstvo i nadležno tijelo, svako u svom djelokrugu i temeljem međusobnog dogovora, utvrđuju teritorijalna ograničenja za emitiranje poruka opisanih u prethodnim stavcima, vodeći pri tome računa o značaju konzultacija na nacionalnom teritoriju.

Članak 5.

(Informativni programi na radiju i televiziji)

1. Povjerenstvo i nadležno tijelo, svako u svom djelokrugu i na temelju međusobnoga dogovora, u roku od pet dana od dana raspisivanja izbora propisuju specifične kriterije koje javna i privatne radio-televizije u svojim informativnim programima moraju poštivati do kraja glasovanja, a u cilju jamčenja ravnopravnog tretmana, objektivnosti i cjelovitosti te nepristranosti informacije.
2. Od dana raspisivanja izbora, pa sve do zaključenja izbornog postupka, elektroničkim je medijima zabranjeno davati glasačke naputke, čak i u neizravnu obliku, ili predstavljati vlastite izborne preferencije.
3. Od producenata i prezentera također se zahtijeva korektno i nepristrano ponašanje u vođenju programa, da ne bi utjecali, čak niti na neizravan način, na slobodan izbor birača.
4. U stavku 5. članka 1. zakona broj 515. od 10. prosinca 1993. riječi "Počevši od trinaestog dana prije datuma glasovanja

za izbore u Zastupničkom domu i Senatu" zamjenjuju se riječima "Od datuma raspisivanja izbora za Zastupnički dom i Senat sve do zaključenja izbornog postupka".

Članak 6.

(Radio postaje političkih stranaka)

Odredbe članka 1. do 5. ne primjenjuju se na radio postaje spomenute na članku 11. stavak 2. zakona broj 67. od 25. veljače 1987. i kasnijih preinaka. Zabranjeno je za takove radio postaje osigurati prostor, bez obzira je li to besplatno ili plaćeno, za poruke izrađene u vlastitom aranžmanu.

Članak 7.

(Izborne političke poruke u novinama i časopisima)

1. Od dana raspisivanja izbora pa sve do dana koji prethodi izborima, urednici novinara i časopisa, ukoliko kane objaviti bilo kakvu vrstu izborne političke poruke, moraju to pravodobno najaviti u svojim izdanjima da bi omogućili ravnopravan pristup relevantnom medijskom prostoru ostalim kandidatima i političkim strankama.

Ta informacija mora se priopćiti u skladu s uvjetima i sadržaju koje odredi nadležno tijelo.

2. Dopusštene su samo sljedeće vrste izbornih političkih poruka:
 - a) najave rasprava, okruglih stolova, konferencija, govora;
 - b) publikacije koje predstavljaju izborne programe političkih lista, skupina kandidata i pojedinačnih kandidata.
 - c) publikacije u kojima se uspoređuju kandidati.

3. Odredbe sadržane u stavcima 1. i 2. ne odnose se na službene novine ili časopise političkih stranaka ili političkih pokreta, ili na izborne publikacije političkih lista, skupina kandidata ili pojedinačnih kandidata. Pored toga, ove odredbe ne primjenjuju su na novine i časopise izvan razdoblja određenog u stavku 1.

Članak 8.

(Političke i izborne ankete)

1. U razdoblju od petnaest dana prije izbora zabranjeno je obznaniti ili objaviti, odnosno emitirati rezultate anketa o rezultatima izbora ili o izbornim namjerama birača, čak i u slučaju anketa provedenih prije razdoblja na koje se odnosi zabrana.
2. Nadležno tijelo utvrđuje obvezatne uvjete po kojima se ankete navedene u stavku 1. moraju provoditi
3. Rezultati anketa provedenih izvan razdoblja navedenog u stavku 1. mogu se objaviti ili emitirati samo ukoliko su popraćeni pokazateljima koji slijede. Subjekti koji provode anketu izvan razdoblja navedenog u stavku 1. odgovorni su za uključivanje ovih pokazatelja, koji se moraju učiniti dostupnima istovremeno, u cijelosti i s istim indikatorima na posebnoj web-stranici s Odjela za informiranje i izdavaštvo pod predsjedavanjem Vijeća Ministara:
 - a) subjekt koji provodi anketu
 - b) naručitelj
 - c) kriterij po kojem je utvrđen uzorak ispitanika
 - d) metoda prikupljanja informacija i obrade podataka
 - e) broj ispitanika i područje u kojemu je ispitivanje provedeno
 - f) postavljena pitanja

- g) postotak ispitanika koji nisu odgovorili niti na jedno pitanje
- h) datum kada je anketa provedena.

Članak 9.

(Uredba institucionalne komunikacije i uvjet informacije)

1. Od dana raspisivanja izbora, pa do zaključenja izbora zabranjeno je za bilo koji dio javne uprave provoditi komunikacijske djelatnosti, uz iznimku onih koje su učinjene u ne-osobnom obliku i nužne su za učinkovito obavljanje njihovih upravljačkih dužnosti.
2. Javne ili privatne radio-televizije dužne su po uputama nadležnih vlasti informirati građane o uvjetima glasovanja te o vremenu otvaranja i zatvaranja birališta.

Članak 10.

(Mjere i sankcije)

1. O kršenju odredbi navedenih u ovom zakonu, kao i onih izdanih od Povjerenstva i nadležnog tijela, odlučuje potonje u skladu s odredbama ovog članka. U svakom slučaju, svi zainteresirani politički subjekti mogu takva kršenja prijaviti u roku od deset dana od njihova pojavljivanja. Prijave se, čak i pomoću telefaksa, mogu proslijediti:
 - a. nadležnom tijelu
 - b. privatnoj radio-televiziji ili uredniku odgovornom za kršenje
 - c. Relevantnom regionalnom povjerenstvu za komunikacije ili, gdje takvo još nije uspostavljeno, regionalnom povjerenstvu za radio i televizijske usluge.
 - d. Poreznim tijelima koja imaju teritorijalnu nadležnost nad sjedištem odnosne radio-televizije ili urednika.

Navedena porezna tijela poduzet će, u roku od 12 sati, potrebne mjere za osiguravanje relevantnog audio-vizualnog zapisa po uputama nadležnog tijela ili da proizlazi iz prijave o kršenju.

2. Nadležno tijelo, koje također može koristiti usluge relevantnog regionalnog povjerenstva za komunikaciju ili, gdje navedeno tijelo još nije osnovano, regionalnog povjerenstva za radio i televizijske usluge, kao i relevantnog inspektorata Ministarstva za veze i poreznih tijela, pokreće kratku istragu te, nakon utvrđivanja činjeničnog stanja, daje mogućnost zainteresiranim stranama da daju svoje iskaze (može i pomoću telefaksa) i protu-navode, sve u roku od 24 sata od pisane prijave, te neodložno donosi odluku, u svakom slučaju unutar 48 sati od prijave kršenja uvjeta i postupaka određenih Zakonom broj 689. od 24. studenog 1981.
3. U slučaju kršenja članka 2. i članka 4., stavka 1., 2. i 6., nadležno tijelo naređuje odnosnoj radio-televiziji da emitira programe političke komunikacije sa značajnom zastupljenošću političkih subjekata izravno oštećenih ovakvim kršenjem Zakona.
4. U slučaju kršenja članka 3. i članka 4., stavka 3. do 7. nadležno tijelo naređuje odnosnoj radio-televiziji da odmah obustavi emitiranje programa kojima se krše odredbe ovog Zakona, i:
 - a) stvori prostor za besplatno ili plaćeno emitiranje vlastitih političkih poruka oštećenih ili nezakonito isključenih subjekata i time ponovno uspostavi ravnotežu između političkih stranaka;
 - b) ukoliko je to neophodno, ponovno uspostavi ravnotežu između prostora namijenjenih emitiranju

poruka i onih namijenjenih za besplatnu političku komunikaciju.

5. U slučaju kršenja članka 5. nadležno tijelo naređuje odnosnoj radio-televiziji emitiranje programa političke komunikacije uz značajno sudjelovanje političkih subjekata koji su neposredno oštećeni kršenjem te odredbe.
6. U slučaju kršenja članka 7. nadležno tijelo nalaže odnosnom uredniku da osigura prostor za kompenzacijski izborni publicitet nezakonito isključenim političkim subjektima.
7. U slučaju kršenja odredbi članka 8., nadležno tijelo naređuje odnosnoj radio-televiziji ili uredniku da objavi takve okolnosti posredovanjem istih sredstava javnog priopćavanja koja su objavila ili emitirala anketu s istom važnošću, u smislu termina, redoslijeda emitiranja i uredničkih značajki, kao i u spornoj objavi izvorne ankete.
8. Povrh odredbi sadržanih u stavcima 3., 4., 5., 6. i 7., nadležno tijelo može narediti:
 - a) emitiranje ili objavljivanje, a ako to ozbiljnosti slučaja nalaže čak i opetovano emitiranje poruka koje sadrže informacije o počinjenom kršenju Zakona;
 - b) gdje je to nužno, emitiranje ili objavljivanje, a ako to ozbiljnost slučaja nalaže i opetovano emitiranje ispravaka, pri čemu im se mora osigurati ista važnost, u smislu termina, redoslijeda emitiranja i uredničkih značajki kao i spornoj objavi koju valja ispraviti.
9. Nadalje, nadležno tijelo može odrediti i druge izvanredne mjere radi ponovne uspostave ravnoteže u pristupu političkoj komunikaciji.
10. Mjere nadležnog tijela navedene u ovom članku mogu se osporavati pred Regionalnim upravnim sudom (TAR)

regije Lazio u roku od trideset dana od primitka obavijesti o određenim mjerama. U slučaju nedjelovanja nadležnog tijela, zainteresirani subjekti mogu, unutar istog razdoblja, zatražiti od TAR Lazio, čak i na zatvorenoj sjednici, da opomene samo nadležno tijelo i naloži mu donošenje odluke u roku od tri dana od presude. U slučaju zahtjeva za raspravljajanjem na zatvorenoj sjednici zainteresirani subjekti mogu proslijediti ili deponirati podneske u roku od pet dana od primitka pismene obavijesti. TAR Lazio, neovisno o rasporedu zasjedanja, proglašava svoju odluku o zahtjevu za suspenzijom naređene mjere na prvoj sjednici Suda nakon isteka roka navedenog u prethodnoj rečenici, a u svakom slučaju ne kasnije od sedam dana nakon toga. Isto se pravilo primjenjuje pred Državnim vijećem.

Članak 11.

(Uvjeti komunikacije)

1. U roku od trideset dana od glasovanja za Zastupnički dom i Senat, kao i u slučaju dopunskih izbora, vlasnici lokalnih i nacionalnih radio-televizija te urednici novina i časopisa izvješćuju predsjednike Zastupničkog doma i Senata, kao i regionalno izborno povjerenstvo sukladno članku 13. Zakona broj 515. od 10. prosinca 1993., o uslugama političke komunikacije i političkim porukama objavljenim ili emitiranim u skladu s prethodnim člancima, imenima onih koji su u njima sudjelovali, prostoru dodijeljenom besplatno ili uz popuste, tako ostvarenim prihodima i imenima subjekata koji su ih uplatili.
2. Za nepoštivanje uvjeta navedenih u stavku 1. predviđena je kazna u iznosu od deset milijuna do sto milijuna lira.

Članak 12.

(Financijsko pokriće)

1. Financijski tereti koji proizlaze iz uvođenja ovog zakona, procijenjeni na dvadeset milijardi lira s početkom u 2000. godini, bit će pokriveni odgovarajućim smanjenjem u registriranoj raspodjeli doznačenih sredstava u trogodišnjem proračunu 2000.- 2002. za "Posebni fond" koji je predviđela Riznica, pri čemu će se za godine 2000. i 2002. iskoristiti pričuveni fondovi Riznice, a za godinu 2001. pričuveni fondovi Ministarstva financija.
2. Riznica se ovlašćuje za provedbu nužnih promjena u proračunu temeljem vlastitih uredbi.

Članak 13.

(Ukidanje odredbi)

1. Članak 1., stavci 2. i 3. te članak 4., stavci 2., 5., 6. i 8. zakona broj 515. od 10. prosinca 1993. ukidaju se.

Članak 14.

(O stupanju na snagu)

1. Ovaj će zakon stupiti na snagu dan nakon objave u Gazzetta Ufficiale.

3.4 Portugal

Sloboda izražavanja i sloboda medija, uključujući prava novinara, zajamčena su člancima 37. i 38. Ustava. Ove odredbe također utvrđuju pravo političkih, društvenih i drugih organizacija na slobodan pristup medijima posredovanjem javnih radio-televizija. Slobodan pristup osiguran je kako u izbornim tako i ne-izbornim razdobljima. Odnosni postupci propisani su zakonima o radiju i

televiziji. Pravo pristupa povezano je i s pravom na odgovor na navode državnih vlasti.

Pravni okvir

- a) *Zakon o radiju kao i Zakon o televiziji sadrže odredbe koje se odnose na korištenje prava na pristup medijima u svako vrijeme. Sve političke i ostale društvene organizacije nacionalnog profila imaju pravo na "rezervirano vrijeme". Specifična pravila određuju trajanje vremena emitiranja, koje nije isto na televiziji i na radiju. Zakoni izričito uređuju pravo na odgovor. Zakon o radijskom emitiranju izrijekom predviđa specifično pravo na političku repliku. Ovaj dio zakonodavstva elaborira uvjete pod kojima se ovo pravo koristi kao i postupke koji se moraju slijediti za jamčenje ovog prava.*

<http://www.icp.pt/template16.jsp?categoryId=5436>

Zakon br. 4/2001 od 23. veljače 2001-Zakon o radiju i televiziji (Isječci)

GLAVA V.

Pravo na vrijeme u eteru i pravo na odgovor i političku repliku

DIO I.

Pravo na vrijeme u eteru

Članak 52.

Ostvarivanje prava

1. *Političkim strankama, sindikalnim organizacijama, profesionalnim organizacijama i organizacijama koje predstavljaju*

- jaju gospodarske djelatnosti; zaštitu okoliša te organizacijama za zaštitu potrošača i ne-diskriminaciju zajamčeno je pravo na termine emitiranja na javnim radio servisima.
2. Vrijeme emitiranja označava pojedinačni programski blok za koji odgovornost snosi nositelj ovog prava, koja činjenica mora biti vidljivo istaknuta na početku i na kraju svakog takvog programa.
 3. Organizacije spomenute u stavku 1. imaju tijekom jedne godine pravo na sljedeće vrijeme u eteru:
 - a) deset minuta po stranci zastupljenoj u Parlamentu, plus petnaest sekundi za svakog izabranog člana Parlamenta;
 - b) pet minuta po stranci koja nije zastupljena u Skupštini Republike koja je sudjelovala u prethodnim nacionalnim izborima, plus petnaest sekundi za svakih 15.000 glasova dobivenih na tim izborima;
 - c) ukupno šezdeset minuta za sindikalne organizacije, profesionalne organizacije, organizacije koje predstavljaju gospodarske aktivnosti; te šezdeset minuta za ostale organizacije naznačene u točki 1. Ovo vrijeme dijeli se na navedene organizacije razmjerno njihovoj zastupljenosti;
 - d) deset minuta za ostale organizacije koje po zakonu imaju pravo na vrijeme emitiranja.
 4. Navedeni korisnici ne mogu ovo pravo koristiti više nego jednom u razdoblju od petnaest dana, niti u programima koji traju više od pet minuta ili manje od dvije minute, osim ukoliko je njihovo sveukupno vrijeme manje.
 5. Osobe zadužene za programe dužne su izraditi općenite planove za korištenje ovih termina u dogovoru s nositeljima prava na vrijeme u eteru i u skladu s ovim zakonu.

6. U situaciji kada nije moguće postići dogovor o raspodjeli i planiranju navedenih vremena, odluku će donijeti AACs.

Članak 53.

Ograničenja prava na vrijeme u eteru

1. Pravo na vrijeme emitiranja ne može se koristiti subotom, nedjeljom ili na državne praznike, a istječe mjesec dana prije datuma utvrđenog za početak kampanje za bilo koje izbore ili referendum, u skladu s relevantnim zakonom.
2. Pravo na vrijeme emitiranja nije prenosivo.

Članak 54.

Emitiranje i predbilježba prava na vrijeme u eteru

1. Programi na temelju prava na vrijeme u eteru emitiraju se posredovanjem nacionalnog programskog servisa s najvećim brojem slušatelja u vrijeme između 10.00 sati i 20.00 sati.
2. Nositelji prava na vrijeme emitiranja moraju zahtjevom predbilježiti vrijeme emitiranja koje im pripada najkasnije pet radnih dana prije emitiranja, a odgovarajući tonski zapis treba se napraviti ili unaprijed snimljeni materijali dostaviti najkasnije četrdeset osam sati prije emitiranja programa.
3. Nositelji prava na vrijeme emitiranja imaju i pravo na korištenje tehničkih sredstava neophodnih za snimanje odnosnih programa pod potpuno jednakim uvjetima.

Članak 55.

Oduzimanje prava na emitiranje

Nepoštivanje rokova određenih prethodnim člankom za posljedicu ima gubitak prava na emitiranje, osim ukoliko je

do toga došlo zbog okolnosti izvan kontrole nositelja prava, u kojem slučaju se neiskorišteno vrijeme može dodati sljedećem programu nakon prestanka razloga spriječenosti.

Članak 56.

Pravo na vrijeme emitiranja tijekom izbornog razdoblja

Tijekom izbornog razdoblja prava na korištenje vremena u eteru uređuje se izbornim zakonom.

DIO II.

Pravo na političku repliku

Članak 57.

Pravo oporbenih stranaka na političku repliku

1. Stranke zastupljene u Skupštini Republike koje ne čine dio Vlade imaju pravo replicirati na političke izjave Vlade koje se izravno odnose na njih, posredovanjem javnog radijskog servisa i tijekom istog programskog termina.
2. Trajanje i značaj vremena dodijeljena temeljem prava određenog prethodnim stavkom bit će jednako onome u kojemu su objavljene izvorne izjave koje daju povoda za repliku.
3. Kada više od jedne stranke zahtijeva korištenje ovog prava, posredovanjem odnosnih predstavnika, vrijeme se dijeli na jednake dijelove između različitih korisnika, a svakom sudioniku mora se osigurati najmanje jedna minuta za nastup.
4. Postupci za korištenje prava na repliku uređeni ovim zakonom analogno se primjenjuju i na političku repliku.
5. U smislu ovog stavka samo će se opće političke ili sektaške izjave Vlade, date u njezino ime i odredive, smatrati kao

povod za ostvarivanje prava na odgovor. Neće se uzeti u obzir, u tom smislu, izjave članova Vlade koje se odnose na pitanja upravljanja pojedinim vladinim resorima.

GLAVA VI.

Pravo na repliku i pravo na ispravak

Članak 58.

Preduvjeti za ostvarivanje prava na repliku i ispravak

1. Svaka osoba ili tvrtka, organizacija, javna služba ili druga organizacija spomenuta u emitiranim radijskim programima, čak i neizravno, na način koji može utjecati na njihov ugled ili čast imaju pravo na odgovor.
2. Organizacije navedene prethodnim stavkom imaju pravo na objavu ispravaka na radiju kad god su u odnosu na njih objavljeni neistiniti ili pogrešni navodi.
3. Kad je program u kojemu su emitirani navodi opisani u prethodnim stavcima emitiran pomoću mreže radija, pravo na odgovor i ispravak može se zahtijevati od organizacije odgovorne za taj program ili od svakog emitera koji ih je objavio.
4. Pravo na repliku i ispravke ništavo je ukoliko je osoba odgovorna za odnosne programe, uz izričit dogovor sa zainteresiranom stranom, korigirala ili pojasnila sporni tekst, ili im je omogućila druga sredstva za učinkovito pojašnjavanje njihova položaja.
5. Pravo na odgovor i ispravke neovisno je od sudskih postupaka koji bi se pokrenuli zbog činjenice da je sporna informacija emitirana, kao i od prava na naknadu time pretrpljene štete.

Članak 59.

Pravo na preslušavanje spornog programa

1. Korisnik prava na repliku ili ispravke, ili osoba koja ih legitimno predstavlja u skladu sa stavkom 1. sljedećeg članka, može zahtijevati, u svrhu ostvarivanja ovog prava, preslušavanje tonskog zapisa emisije i zatražiti primjerak istog uz plaćanje troškova potrošenog materijala, a što mu se mora omogućiti u roku od dvadeset i četiri sata.
2. Zahtjev za preslušavanjem odgađa rok za korištenje prava, koji ponovno počinje teći dvadeset i četiri sata nakon trenutka kad im je omogućeno preslušavanje.

Članak 60.

Korištenje prava na repliku i ispravke

1. Korištenje prava na repliku i ispravke mora zahtijevati nositelj prava osobno, posredovanjem svog pravnog zastupnika ili posredovanjem njihovih nasljednika u roku od 20 dana nakon emitiranja.
2. Rok u prijašnjem stavku ne teče kada su, zbog više sile, osobe na koje se on odnosi spriječene u korištenju ovog prava.
3. Tekst replike ili ispravaka mora se preporučenom pošiljkom dostaviti osobama odgovornim za program, mora sadržavati potpis i osobne podatke autora, te izričito pozivanje na pravo na repliku ili ispravke ili relevantne pravne odredbe.
4. Sadržaj replike ili ispravka mora biti u neposrednoj, smisljenoj vezi s navodima koji su ih prouzročili i ne smije premašivati 300 riječi, odnosno broj riječi spornog teksta, ukoliko je taj broj veći.

5. Ispravak ili odgovor ne smije sadržavati izraze koji su nesrazmjerno neuljudni ili koji sadrže temelje za kaznenu ili građansku odgovornost za koje odgovara isključivo autor teksta odgovora ili ispravka.

Članak 61.

Odluka o emitiranju replika i ispravaka

1. U slučaju kada su replika ili ispravak neumjesni, kada ih zahtijevaju neovlaštene osobe, kad su očigledno neopravdane ili krše odredbe stavka 4. i 5. prethodnog članka, osoba odgovorna za program o kojem je riječ može odbiti emitiranje istog, pismeno u roku od dvadeset i četiri sata nakon zaprimanja teksta odgovora ili ispravaka.
2. Ukoliko replika ili ispravak nisu u skladu s odredbama stavka 4. i 5. prethodnog članka, odgovorna osoba pozvat će zainteresiranu stranu, unutar roka određenog u prethodnom stavku, da u roku od četrdeset osam sati izbací sporne dijelove teksta ili izraze, u protivnom odgovorna osoba ima pravo odbiti emitirati cjelokupni tekst.
3. U slučajevima kad pravu na repliku ili ispravak nije udovoljeno ili je neopravdano odbijeno, zainteresirana strana može se obratiti sudu na području prebivališta u roku od 10 dana nakon odbijenicé ili isteka zakonskog roka za zadovoljavanje prava. Pod uvjetima određenim posebnim propisima, oštećena strana može se obratiti i "AACs-u".
4. Po primitku obavijesti o pokretanju postupka, odgovorna osoba koja nije udovoljila pravu na repliku ili ispravak može u roku od dva dana po zaprimanju dostaviti svoje očitovanje. Ukoliko to ne učini odluka se objavljuje u roku dva dana nakon toga, pri čemu žalba ne odlaže izvršenje.

5. Dopusćeni su samo dokumentirani dokazi, koji se moraju priložiti zahtjevu za pokretanjem postupka, odnosno žalbi protiv odluke.
6. Ako sud ili AACCS odluče da odgovor ili ispravak treba objaviti, programski servis dužan je to učiniti u roku određenom stavkom 1. sljedećeg članka, uz naznaku da to čini temeljem sudske odluke ili odluke AACCS-a.

Članak 62.

Emitiranje odgovora ili ispravaka

1. Odgovor ili ispravak emitira se u roku od 24 sata nakon zaprimanja relevantnog teksta, a iznosi ga osoba zadužena za programski servis u pitanju, uz iznimke prema stavcima 1. i 2. prethodnog članka.
2. Replike ili ispravci emitiraju se besplatno tijekom istog programa ili, ukoliko to nije moguće, u usporedivom terminu.
3. Replika ili ispravak mora se emitirati onoliko puta koliko je emitiran program koji je sadržavao sporne navode .
4. Repliku ili ispravak čita spiker programskog servisa u obliku koji omogućava lako razumijevanje, a može sadržavati i druge audio efekte sukladne onima korištenima u spornoj emisiji.
5. Prije i poslije emitiranja odgovora ili ispravka ne smiju se emitirati nikakvi komentari, uz iznimku onih koji upućuju na netočnosti ili pogrešne navode koji mogu rezultirati novim replikama i ispravcima po odredbama stavka 1. i 2. članka 58.

Članak 67.**Ugrožavanje slobode emitiranja i informiranja**

1. Tko na bilo koji način spriječi ili ometa emitiranje programskih usluga, uzme ili ošteti materijale nužne za djelovanje radija, osim slučajeva određenih zakonom, radi ugrožavanja slobode emitiranja ili informiranja kaznit će se kaznom zatvora u trajanju do dvije godine ili novčano do iznosa 240 dnevnica, osim u slučaju kad djelo podliježe strožim kaznama po kaznenom zakonu.
2. Izvršenje novčane kazne navedene u prethodnom stavku ne sprječava pokretanje građanskog postupka za naknadu štete koju je radio operater pretrpio.
3. Ukoliko je prekršitelj dužnosnik državnih vlasti, javni službenik ili javno trgovačko društvo, a djelo iz stavka 1. počinji za vrijeme obnašanja službenih dužnosti, mogu biti kažnjeni kaznom zatvora u trajanju do tri godine ili novčanom kaznom do 320 dnevnice, osim u slučaju kad djelo podliježe strožim kaznama po kaznenom zakonu zakona.
(...)

b) Objavljivanje i emitiranje anketa

Portugal spada u malu skupinu zapadnoeuropskih zemalja koje strogim pravilima uređuju provođenje ispitivanja javnog mišljenja i objavljivanje njihovih rezultata. Relevantni zakon, izglasan 2000. godine, utvrđuje čitav niz uvjeta koje organizacija mora ispuniti prije nego dobije odobrenje za provedbu ovakvih anketa i ispitivanja. Zakon propisuje postupke koje je potrebno poštivati kako provedbu ankete, tako i za objavljivanje rezultata.

Pravno uređenje i nadzor nad provedbom anketa zamijenili su zabranu objavljivanja rezultata anketa i istraživanja u razdoblju od

30 dana koji prethode izborima, koja je u Portugalu bila na snazi do 2000. godine.

Temeljem zakonskih ovlasti regulatorno je tijelo u tu svrhu izdalo sljedeći niz smjernica u skladu s relevantnim zakonskim uređenjem.

Neslužbeni prijevod *Referentnih pravila u vezi s objavljivanjem rezultata anketa i ispitivanja javnog mišljenja* koje izdaje regulatorno tijelo Portugala u skladu sa zakonom 10/2000. ovdje se objavljuje isključivo za potrebe ove knjige. Korisnici se upozoravaju da EIM i autor otklanjaju svaku odgovornost koja može proisteci iz uporabe u bilo koje druge svrhe”.⁸

<http://www.aacs.pt/sondagens.htm>

Referentna pravila u vezi objavljivanje rezultata anketa i ispitivanja javnog mišljenja

(Članak 15., stavak 2. točka b)) Zakona br. 10/2000 od 21. lipnja)
(Odobreno na plenarnom sastanku od 13. prosinca 2000.)

Pozitivno korištenje anketa i ispitivanja javnog mišljenja, kao i potreba da se zajamči da se ovakve približne slike stvarnog stanja – koje teže odražavanju i, u konačnici, mjerenju trendova, ukusa i odabira - razvijaju po načelima savjesnosti i rigorozne provjere, općenito uobičajenima u novinarskom radu, opravdava, sukladno Zakonu 10/2000. od 21. lipnja 2000., utvrđivanje referentnog okvira.

Usprkos postojećih etičkih i pravnih standarda na snazi, čija su načela već integrirana u novinarsku praksu, važno je naglasiti i urediti neke specifične aspekte karakteristične za

⁸ Na engleski preveo autor

provedbu i obradu anketa i ispitivanja javnog mišljenja, trenutno uređenih i u važećem Zakonu, uz dužno poštovanje uredničke slobode i profesionalne prosudbe novinara koji rade u javnim glasilima.

U cilju razjašnjavanja, ali i s obzirom na konceptualna razlikovanja koja unosi relevantan Zakon, ovim referencama postavljaju se određena opća, zajednička načela glede uporabe anketa i ispitivanja javnog mišljenja te objavljivanja njihovih rezultata, a uređuju se i posebni postupci za provođenje anketa i za objavljivanje rezultata.

Naglašava se kako je zakonodavstvo na snazi općenito primjenjivo na sva javna glasila, neovisno o izvorima potpore publikacija, a pokriva i sve oblike anketa i ispitivanja o temama navedenim članku 1. Zakona br. 10/2000. kao i onih koje se provode bez namjere javnog objavljivanja njihovih rezultata.

Zato je Visoko tijelo za javnu komunikaciju, na sastanku 13. prosinca 2000. i imajući na umu odredbe točke b) stavka 2. članka 15. Zakona br. 10/2000. od 21. lipnja, prihvatilo sljedeća "Referentna pravila" u vezi s objavljivanjem i raspačavanjem anketa i ispitivanja, ostavljajući usvajanje "tehničkih normi" relevantnih za provođenje anketa za neki kasniji stadij.

1. OPĆA NAČELA

I.1. Novinarska analiza anketa i ispitivanja javnog mišljenja djeluje o načelima tumačenja u dobroj vjeri, koja rezultira tumačenjem rezultata u obliku koji izbjegava falsificiranje ili deformaciju stvarno skupljenih podataka, u okvirima njihova značenja i ograničenja.

I.2. Podaci pribavljeni anketama i istraživanjima, njihove interpretativne analize i naslovi pod kojima se objavljuju čine

koherentan i međusobno povezan skup. Posebno valja izbje-
gavati predstavljanje naslova i oznaka anketa i ispitivanja
koja bi sadržavala kategoričke tvrdnje koje prikupljeni podaci
ne podupiru.

I.3. Slična pozornost mora se posvetiti sukladnosti između
novinarskog tretiranja anketa i teksta, odnosno smisla,
postavljenih pitanja. Objavljivanje pitanja, na način na koji su
ona postavljena, zajedno s novinarskom analizom predstavl-
ja jamstvo savjesnosti analize.

I.4. U reprodukciji podataka prikupljenih korištenjem već
objavljenih anketa i ispitivanja mora se naznačiti njihov izvor
(mjesto i datum prvog objavljivanja).

I.5. Objavljivanje rezultata anketa i ispitivanja koji se
odnose na izborne postupke ili referendume uređene
zakonom dopušteno je do zatvaranja odnosne izborne kam-
panje, uz zadržavanje zabrane objavljivanja ovakvih podata-
ka do zatvaranja glasačkih kutija u čitavoj zemlji.

II. OBJAVLJIVANJE ANKETA

II.1. Objavljivati se smiju samo ankete koje su deponirane
kod Visokog tijela nadležnog za javno priopćavanje i napravl-
jene za potrebe za to ovlaštenih tijela.

II.2. Uvjeti ovog zakona odnose se i na ankete koje, iako
izvorno nisu bile namijenjene za javno objavljivanje, iz bilo
kojeg razloga završe u sredstvima javnog priopćavanja.

II.3. Vjerodostojnost podataka dobivenih anketama pret-
postavlja objavljivanje *fiche* tehnikom, u smislu odredbi
stavka 2. i 3. članka 7. citiranog zakona.

II.4. Ankete bilježe tek jedan trenutak stvarnost koja je u
stalnoj mijeni. Pribavljeni podaci već su sljedećeg trenutka
zastarjeli. Datum i mjesto pribavljanja informacija neophodan

je element za razumijevanje ograničenja anketa i sadržaja njihove raščlambe.

II.5. Podaci prikupljeni anketom mogu se projicirati isključivo na područje predstavljeno u obrađenom uzorku. Primjerice, ako sve ispitane osobe potječu iz određene regije, uzorak nije reprezentativan za čitavu naciju.

II.6. Novinarska raščlamba podataka prikupljenih anketom mora poštivati značenje pitanja kako su ona postavljena. U slučaju izbornih anketa, mogućnost povezivanja namjere glasovanja ispitanih osoba pretpostavlja da je ovo pitanje bilo učinkovito postavljeno.

II.7. Razvijanje izbornih prognoza temeljenih na podacima prikupljenim anketama pretpostavlja naznaku korištenih kriterija, poglavito jesu li korišteni oni temeljeni na eliminaciji ili razmjernoj distribuciji neodlučnih ispitanika ili onih koji "ne znaju/ne odgovaraju", i stoga mora biti naznačeno da se objavljuju "sirovi rezultati", t.j. rezultati dobiveni prije ovakvih eliminacija i distribucija.

II.8. Pri objavljivanju ili reproduciranju, ili pozivanju na podatke prikupljene u anketama, važno je istovremeno identificirati osobe ili tijela odgovorna za objavljivanje ovih podataka.

III. OBJAVLJIVANJE REZULTATA ISPITIVANJA JAVNOG MIŠLJENJA

III.1. U smislu ovog zakona, ispitivanje javnog mišljenja predstavlja puko sakupljanje podataka čiji se rezultati ne mogu projicirati na područje različito od onog u kojem su osobe ispitane. U tom smislu ispitivanja javnog mišljenja, kao i ona temeljena na samo-izabranim uzorcima (kad se od ispitanika traži da se sami jave telefonom, pismeno, pomoću

kupona, elektronske pošte i sl.) ne predstavljaju primjeren oblik osluškivanja javnog mišljenja o društveno osjetljivijim pitanjima, kao što su primjerice ona koja se odnose na izborne odluke.

III.2. Objavljivanje podataka pribavljenih ispitivanjem javnog mišljenja, kao što su ona uređena zakonom, implicira izričito upozorenje, u zvuku ili slici, da ovi rezultati ne dopuštaju generaliziranje već predstavljaju isključivo mišljenja ispitnika.

3.5 Nizozemska

Pravni okvir u Nizozemskoj uvelike slijedi pristup skandinavskih zemalja, uz iznimku Finske. Ovaj okvir postavlja vrlo ograničen skup pravila kojima se uređuje raspodjela vremena emitiranja na nacionalnim elektroničkim medijima, dok su druga pitanja uređena upućivanjem na druge relevantne zakone.

<http://www.cvdn.nl/documents/mediaact.pdf>

ZAKON O MEDIJIMA

(Bilten o zakonima i dekretima Kraljevine Nizozemske (Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden) 1987, 249) objavljeno u Biltenu o zakonima i dekretima 1994, 386, s izmjenama i dopunama kako slijedi (...)

Članak 39. g

1. Nadležno tijelo za medije raspodijelit će vrijeme u nacionalnim elektroničkim medijima na one političke stranke koje su na posljednjim izborima dobile jedno ili više mjesta u Zastupničkom domu ili Senatu.

2. Nadležno tijelo za medije dodijelit će vrijeme emitiranja u nacionalnim elektroničkim medijima političkim strankama koje se natječu u svim izbornim jedinicama na izborima za Senat, kao i političkih stranaka u Nizozemskoj koje sudjeluju u izborima za Europski Parlament. Bez obzira na članak 39c. stavak 3., ovo se vrijeme ne raspodjeljuje na godišnjoj razini, već samo za odnosno razdoblje - koje utvrđuje nadležno tijelo za medije – koje prethodi danu odnosnih izbora u Nizozemskoj.
3. Bez obzira na točke 1. i 2., ukoliko je političkoj stranci naređeno bezuvjetno plaćanje novčane kazne prema člancima 137.c.,d.,e.,f. ili g. ili po članku 429. Kaznenog zakona, nadležno tijelo za medije neće toj stranci dodijeliti vrijeme za emitiranje za razdoblje koje počinje na dan pravomoćnosti ove odluke. To razdoblje će trajati:
 - a) jednu godinu, u slučaju kazne manje od NLG 2.500;
 - b) dvije godine, u slučaju kazne između NLG 2.500 i NLG 5.000;
 - c) tri godine, u slučaju kazne između NLG 5.000 i NLG 7.500;
 - d) četiri godine u slučaju kazne od NLG 7.500 ili više.
4. Ukoliko na dan pravomoćnosti odluke o kazni iz stavka 3. odnosna politička stranka nije imala parlamentarnih mjesta za nju alociranih prema Izbornom zakonu (Kieswet), ali je na izborima održanim tijekom dvije godine koje su prethodile tom danu osvojila jedno ili više parlamentarnih mjesta, razdoblje tijekom kojeg politička stranka neće dobiti vrijeme za emitiranje sukladno stavku 3. računa se od dana održavanja spomenutih izbora.
5. Nakon odluke o kazni iz stavka 3., odnosnoj političkoj stranci u svakom slučaju, a kad je to nužno i bez obzira na

stavak 3. točka a), neće biti alocirano vrijeme emitiranja sukladno stavku 2. u razdoblju od dvije godine od dana pravomoćnosti odluke.

Pravila se primjenjuju kako slijedi:

Redovno vrijeme emitiranja na radiju je 10 minuta tijekom dva tjedna za svaku stranku. Redovno vrijeme emitiranja na televiziji je 3 minute tijekom 2.5 tjedana za svaku stranku. Tijekom izbornog razdoblja nadležno tijelo za medije dodjeljuje svakoj stranci 20 minuta (2 x 10 minuta) za emitiranje na radiju i 18 minuta (6 x 3 minute) za emitiranje na Televiziji.

Nadležno tijelo za medije također utvrđuje proračun koji političke stranke dobivaju za svoje emisije).

Povrh vremena emitiranja ovako određenog zakonom, političke stranke mogu zakupiti dodatno vrijeme za oglašavanje. Usprkos tome, u prošlosti su nacionalne oglašivačke organizacije prihvatile zajedničku politiku po kojoj su odbijale plaćene oglase političkih stranaka.

(Informaciju pribavio g. Marcel Betzela, Project manager, Commissariaat voor der Media Netherlands)

